

TARMO

EESTLASED VENEAEGSES RAKVERE
ÕPET. SEMINARIS J. RUMMO.

ULEVAADE OMARIIKLUSEAEGSE R. O.
S. TÖÖST JA ARENGUST A. NURK.

RAKVERE SEMINAR VIRUMAA HARI-
DUSALLIKANA . . . J. PARIJÕGI.

SEMINARIPERE ISETEGEVUSLIKKE
OTSINGUID A. VAIGO.

MÕTTEID ÕPETAJAIST . . . V. RAAM.

MARKMEID KASITÖÖ JA JOONISTA-
MISE ÕPETUSE PÕHIPROBLEEMI-
DEST ULDHARIDUSLIKUS KOOLIS
A. REMMEL.

SEM. VILISTLASEPERE SUVIPAEVIST
A. V.

R. O. S. VILISTLASKOGU

Nr. 5

DETSEMBER 1937

TARMO

NR. 5

DETSEMBER

1937

RIIHTIISAMATUKSE

S 4391
(22.2.40)

Vsf 5008

Kuigi Rakvere Õpetajate Seminar on tänapäeval veel vaid ajalooline mõiste, siiski ühendab ta eneses terviklikuks pereks ligi pooltuhat tunglakandjat Eesti hariduspõllult.

Asutatud kakskümmend viis aastat tagasi võõra võimu poolt venestamise taimelavana Virumaa südamesse, sai ta ajaratta õnneliku käigu tõttu enam kui aastakümneks üheks vaba Eesti vankumatust riikluse-tundest kantud, rahvuslikult meelestatud ja oma kõrge kutsetöö vaimust juhitud õpetajate sepikojaks. Kuid veel enam: Valge Maja ei olnud vaid sepikoda, kus kujundati tulevaste tunglakandjate vaimne vorm, ega üksi vaid Virumaa hariduse- ja vaimuvalguse tempel, kust vaimseid tulitunglaid kanti üle kogu Virumaa — kaugeisse, metsade ja rabadetagustesse kodudesse ja koolimajusse, vaid ta oli ka paljudele sadadele noortele kaunis ja õilis kodu pika rea aastate kestel.

Rakvere Seminari ei ole enam. Ei ole sepikoda hõõguva ääsiga, kus teritati me võitlusrelvi, ei valgusetemplit, kust kanti tuld laiali üle maa, ei Seminari suurearvulisel lõpetajateperel ühist kodu, kus peatuda hetketi, puhata ja koguda uut jõudu tänaseks ja homseks eluvõitluseks. Kuid siis, kui puudub armastatud kodu, elatakse selle mälestusele. — Tullakse kokku ühise perena, jagatakse ühiseid noorusmälestusi ja kinnitatakse vaimu, mis valitses omaaegses ühises kodus ja mida siit igaüks viinud kaasa — üks suurema, teine väiksema annusena.

Rakvere seminaripere tuleb oma Alma Materi asutamise veerandsajandi möödumise tähistamiseks kokku aastaid päale selle maist kadu. Kuid ei mitte selleks, et kurta või kaevata, või pidada peiesid lahkunule, vaid selleks, et näidata oma tänumeelt Seminarile, selle juhtidele ja õpetajatele; kinnitada oma ühtekuuluvustunnet ja üksmeelt ühiste ülesannete teostamisel, parema ja ilusama Eesti ülesehitamisel.

AIN NURK,
Vil.-kogu esimees.

Eestlased veneaegses Rakvere õpetajate seminaris.

(Mälestusi Rakvere õpetajate seminari algaastailt.)

Allakirjutanu kokkupuuted Rakvere õpetajate seminariga algasid 1913. a hilissuvel. Neid aegu meenutades tõuseb silmade ette esimesena pilt suurest poiste salgast, kes tungles Tartu tänavas asunud seminari algkodu ees augustikuu lämmatavalt kuuma päikese käes. Neid poisse võis olla kaugelt üle saja, kes seal ootasid väravate avamist, mis pidi kuulutama vastuõtu-eksamite algust. Ootajate hulka sattunud kohmetanud maapoissi ei hämmastanud siiski mitte niivõrd poiste salga suurus, kui selle kummaliselt kirev koosseis. Ootajate enamik oli oma välimuselt Eesti südamailt tulnud maapoisile võõrapärane ja kuidagi imelik. Tõmmud näod, luitunud nokasümütsid mustadel pulstunud juuksekiharail, värvilised või kirevad särgid pükstel, vööl läikiv rihm või pikk punutud pael, mõnel õlgadel läikivate küünarnukkidega ja hargnema kippuvate õmblustega pintsak, paaril karusnahkse kraega kasukas üll, ühel isegi karusnahkne müts peas, enamikul jalas säärsaapad. Nagu kogemata oli sellesse valjusti kariatsevasse salka ära eksinud korralikku kooliõpilase rõivastist või kodukoetud maaülikonda kandev tagasihoidlik eestlane.

Enamik ootajaist olid venelased. Ja nagu hiljem selgus, oli neid siia kokku sõitnud kõigist Venemaale nurkadest, mõned isegi Mustamere äärest.

Eksamile sõitnud eestlasile oli selline suur ja kaugelt kokkuvoolanud venelaste hulk suureks üllatuseks. Enamus eestlasist olid eksamitähataja saanud teada pärast mitmekordseid järeloküsimisi alles

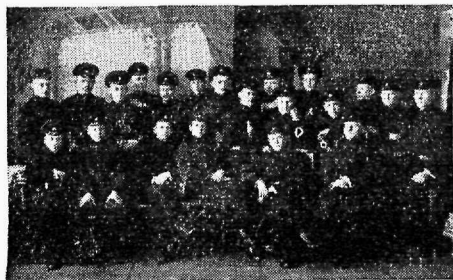
paar päeva enne eksamipäeva. Kuidas olid alles teist aastat eksisteeriva seminari olemasolust üldse ja algavatest vastuvõtu-eksamitest eriti nii hästi informeeritud sadade verstade takka siia kokkusõitnud venelased?

See mõistatus lahenes pikka-mööda, kuid imelihtsalt. Mõnesugust selgust sesse küsimusse tõid juba vastuvõtu-eksamite tulemused. Need kestsid terve nädala, iga päev eksamid vähemasti kahes aines. Nende kestes jõuti tutvuda üksiteise võimetega, kusjuures selgus, et enamik eestlasist võistles ülekaalukalt venelastega. Vastuvõetute nimestik sisaldas aga ainult 9 eestlase nime, kuna venelasi seisis seal 21, nende hulgas mitmeid, kelle teadmised eksameil olid olnud võrdlemisi kahvatud, igatahes tunduvalt nõrgemad mitme eestlase omast, kes olid jäänud välja sellest nimestikust.

Nagu venelased hiljem avameelselt kõnelesid, oli nende kodukoha koolidesse tulnud juba kevadel varakult ringkirjalisi teateid uuest seminarist Baltimaal, kuhu sissepääs vene rahvusest õpilastele on kergendatud, ja kus majanduslikud tingimused õppimiseks eriti soodsad (prii korter internaadis, toit ja kõik õppevahendid). See asjaolu tõendas kuuldust, et Rakvere õpetajate seminari asutajad mõtlesid selle asutuse ellukutsumisel ainult vene rahvusest õpilastele. Asutajate kavatsuste kohaselt pidi sellest seminarist saama uus ja võimas venestusvahend: selle ukсед pidid olema avatud ainult tulijaile Sise-Venemaalt, keda siis siin pidi valmistatama õpeta-

jaiks Balti piirimaade koolide tarvis. Et nad oleksid tuttavad kohalikkude oludega, pidi see ettevalmistus toimuma nende olude keskel. Et need õpetajad oleksid võistlusvõimelised kohalikkudest rahvustest pärit olevate õppejõududega, pidi seminar olema varustatud heade õppejõudude, moodsate õppevahendite-kogude, suurte raamatukogude ja avarate töötamisvõimalustega. Et siin korraliku õpetaja-ettevalmistuse saanud Sarmaatia lagendikkude poeg koduigatsuse sunnil kodumaale tagasi ei rändaks, selle tagatiseks oli määrus, mis nõudis, et seminaris kroonu kulul õppinu pidi vähemalt neli aastat teenima õpetajaametis samas õppekonnas, kus asub seminar, milles ta saanud ettevalmistuse õpetajaametiks — või vastasel korral tasuma kõik õpetaja ülalpidamiskulud seminaris. Ja rahvakoolide inspektoritele täitmiseks antud teine määrus nõudis, et seminaris kroonu kulul ettevalmistuse saanud õppejõule tuli anda koht esimeses järjekorras.

Et seminar kavatseti venelaste jaoks, seda näitab ka viimase asukoha otsimise käik. Esialgsete kavatsuste kohaselt pidi selle asupaigaks saama Narva-Joaorg, Venemaal tulijaile märksa kättesaadavam asukoht kui Rakvere. Seminaris esialgseks ametlikuks nimetuseks oligi „Joahimstaljskaja učitel'skaja seminarija“ (Joaoru õpetajate seminar), millist nime-tust kandsime mütsimärgil ja vormikuuve rihmapandlal isegi veel 1913. a. s. o. veel siis, kui juba olid alanud eeltööd seminaris hoonete ehitamiseks Rakverre. Et seminar asutati vastu esialgseid kavatsusi Rakverre, selleks oli otsustavalt mõjunud kaasa Rakvere lin-

Grupp eestlasi Rakvere vene seminaris 1915. a.

navalitsuse soodne krundi pakkumine seminaris hoonete ja katsepõldude jaoks. Rakvere linnavalitsus oli andnud avara krundi väljaspool linna täiesti tasuta. Nagu olen kuulnud hiljem, olevat olnud linnavalitsuse ainukeseks vastunõudmiseks, et vähemalt mõned kohad seminaris reserveeritaks kohalikkudest rahvustest õpilastele, järelikult siis ka eestlastele.

Vastu asutajate kavatsusi pääsis sellesse venelaste jaoks asutatud seminaris õppima siiski kaunis tundu-v arv ka eestlasi. Kuipalju seejuures mõjus kaasa ülalnimetatud Rakvere linnavalitsuse tingimus, selle kohta puuduvad allakirjutatud andmed. Üheks kaaluvamaks eestlaste sissepääsu soodustajaks oli aga kahtlemata ka see asjaolu, et venelasi kõigile neile lubatud soodustustele vaatamata lihtsalt ei ilmunud tarvilisel arvul. See ilmneb eriti seminaris esimese tegevusaasta õpilaste koosseisust, kus 30 õpilasest ainult 8 olid venelased, nendegi hulgas üks venestunud lätlane ja teine venestunud poolakas. Teisel vastuvõtul, millest oli jutt eespool ja mille puhuks ilmus venelasi mitu korda rohkem kui kunagi varem või hiljem veneaegse seminaris ajaloos,

mitu korda rohkem ka vabade koh-
tade arvust seminaris, jäi esialgse
kavatsuse teostamine maksimaalses
ulatuses kõrvale lihtsalt sel põhju-
sel, et enamik kokkutulnud õpilas-
materjalist oma ettevalmistuselt ei
küündinud nähtavasti isegi vene-
laste jaoks tehtud erisoodustuste
tasemeni ja vabaks jäänud kohad
tuli paratamatult anda märksa tu-
gevamatele eestlastele. Hiljem
üleskerkinud sõjatont vähendas
Sise-Venemaa venelaste isu Rakve-
res õppimiseks veel õige tunduvalt
— kolmandale vastuvõtule ilmus
neist ainult mõni üksik, samuti
nagu hilisematelegi vastuvõttu-
dele.

Veneaegne Rakvere seminar jõu-
dis anda ainult kolm lõpetajate
lendu. Kui vaadelda nende len-
dude koosseisu rahvuste järgi, siis
selgub, et lõppkokkuvõttes ülekaal
on tugevasti eestlaste poolel:
68-sast lõpetajast on 40 eestlased,
venelasist aga suutsid oma õpin-
gud lõpule viia ainult 28*). Ja
ajaloo-käigu tahtmine oli, et neist-
ki ei pidanud saama nende kutsu-
jate tahtmuse teostajaid: ühtki
neist ei ole jäänud püsima selle
maa piiridesse, mille pinnal nad
veetnud oma õppeaja.

Et eestlased — neist eriti luteri-
sulised — olid ainult sallitav ele-
ment seminari õpilaskonnas, seda
anti neile mõista mitmel viisil.
Eriti püüdis seminari direktor A.
V. Orlovski igal võimalikul juhul
rõhutada seda, et eestlased õppivat
seminaris ainult tema, s. o. direk-
tori, armust. Eesti ajalehtede
tellimine ja lugemine oli kõvasti

*) Toodud arvudes võib esineda
väiksemaid ebatäpsusi, kuna need on
võetud mälu järgi koostatud nimestik-
kudest — täpsemate andmete puudu-
misel. J. R.

keelatud, eriti vihatud oli direktori
poolt „progljataja tenissonska ja
gaseta“ (neetud Tõnissoni leht —
direktori enese sõnad ühest kõnest
õpilastele). Eestikeelseid raama-
tuid tohtis lugeda ainult nii palju,
kui see oli hädatarvilik väheste
eesti keele tundide huvides. Pär-
rast põrandaaluse lugemisringi
avastamist ja ilmsikstulekut, et
rühm eestlasi loeb järjekindlalt
uemat eestikeelset kirjandust,
heideti üks selle ringi aktiivse-
maid tegelasi — Tomasson*) —
koolist välja. Pärast seda esines
direktor õpilaste ees vihase kõ-
nega, milles nimetas eesti kirjan-
dust „žalkaja kopeječnaja litera-
tuura,ks“ (näruks kopikakirjan-
duseks), millel suure vene kirjan-
duse kõrval puuduvat igasugune
positiivne väärtus, küll aga toitvat
käputäie eesti haritlaste „haiglasi
ja kimäärseid unistusi mingist ise-
seisvast eesti kultuurist“. Samal
korral keelati kõige valjemini
eestlaste omavaheline kõnelemine
eesti keeles. Eestlaste omavahe-
list kokkupuutumist püüti takis-
tada ka muul viisil. Klassides, kus
oli venelaste enamus, paigutati
eestlased alati istuma nii, et neile
satuks naabriks venelane; sama
kord valitses istumisel söögilauas
ja voodite jaotuses magamistoas.

Õpetajate auks peab märkima, et
need õpilaste kohtlemisel kuigi
tunduval määral ei lasknud ilmsiks
tulla vahetegemist rahvuste vahel,
ka ei puudutanud allakirjutanu
mälu järgi ükski neist halvusta-
valt eestlasi. Need olid oma ena-
mikus tublid asjatundjad oma ala-

*) Suri tiisikusse tagavaraväes Soo-
mes, kuhu ta pärast koolist lahkumist
— ajapikendus kustus ühes koolist lah-
kumisega — vaatamata nõrgale tervi-
sele saadeti.

del, suhtusid suure hoole ja andumusega õppetöösse ja nõudsid seda võrdse ka kõigilt õpilasilt. Neid nõudmisi suutsid edukamalt rahuldada eestlased, kes olid intelligentsemad ja seminari pääsnud läbi tugeva konkurentsi. Eriti kaugele maha jäid venelased eestlastest oskusainetes, nagu joonistamises ja muusikas. Dekoraatorid olid alati eestlaste hulgast, samuti mängijate enamik sümfooniaorkestris. Sisemiste korraldustööde juurde, mida sooritati tihti õpilaste abiga, oli direktor hiljem alati sunnitud juhtideks määrama eestlasi, kes omasid suuremat organiseerimisoskust, maitset ja eriti puhtustunnet kui venelased, keda esimestel aegadel eelistati ja usaldati enam. Kõige selle tagajärjel kujunes eestlaste vaherkord õppejõududega sõbralikuks ja usaldatavaks. Eriti suures lugupidamises eestlaste silmis olid loomulikult eesti rahvusest õpetajad. Need olid joonistamisõpetaja Karl Schnell (praegune Merilaid) ja muusikaõpetaja Ernst Rosenberg (praegu Raatma). Esimesest peeti lugu kui heast aineõpetajast, kes õpetas oma ainet suure järjekindluse ja leidlikkusega, oli küll vali ja nõudlik, kuid alati piinlikult õiglane. Ka teati temast, et ta pedagoogikanõukogus oli eestlaste kaitseks mitu korda suure südidusega välja astunud. — Teine suutis tõsta laulukoori ja orkestri ettekanded nii kõrgele tasemele, et seminari laulukoori ja orkestrit peeti parimaks Rakveres. Muusikatundide kõrval õpetas ta veel ilma igasuguse tasuta eesti keelt, mis seisis seminaris kolmes esimese klassi tunnikavas vabatahtliku ainenä. E. Rosenbergi kaudu olime alati informeeritud, mil küllastas

Rakveret mõni eesti muusikakunstnik ja teater, ja tema eestkostmisel võimaldus tihti nende ettekandeid kuulamas käia. Ka avas E. Rosenberg meile võimaluse kasutada Rakvere Haridusseltsi eestikeelset raamatukogu.

A. R Emmeli joon.

V. N. Bernadski.

Muulasist õpetajaist oli kogu õpilaskonna lemmikuks ajaloo ja maateaduse õpetaja V. N. Bernadski. Eriti kaasakiskuvad oma põhjaliku ettevalmistuse ja hea ettekandega olid viimase ajaloo tunnid. Et virgutada ja harjutada õpilasi vaimsele isetegevusele, korraldas V. N. Bernadski koos õpilastega pühapäevastel pärastlõunail referaatkoosolekuid, kus siis õpilased esinesid iseseisvate referaatidega kirjandusest, ajaloost ja filosoofiast. Neil koosolekuil viibisid harilikult ka mitmed teised õpetajad ja võtsid osa referaadile

järgnenud keskusteludest. Maailmasõja aastail lubati neil koosolekuil käsitleda mõnel korral ka eestiainelisi küsimusi. Vähemasti mäletab allakirjutanu end olevat esinenud neil koosolekuil ühe referaadiga eesti rahvaluulest ja kahega eesti ajaloo. Revolutsiooni kevadel aitas V. N. Bernadski õpilasil arutada ja selgitada mitmesuguseid ühiskondlikke probleeme suure põhjalikkuse, erapooletuse ja sallivusega. Neil selgitustel arutati mõnikord ka eesti rahvusküsimust. Selliste arutuste juures selgus ilmekaimalt vene haritlaste tüüpiline suhtumine vähemusrahvaste kultuurilise iseseisvuse püüetesse. Mäletan selgesti üht vastavasisulist kõnelust V. N. Bernadskiga pärast seda, kui oli saanud avalikult teatavaks eestlaste nõudmised autonoomia järgi. Muidu nii vabameelne ja haruldaselt avara vaatega V. N. Bernadskile oli see suureks arusaamatuseks ja võimatuks unistuseks, et oleks teostatav eestikeelne õpetus keskkooliski, kõnelemata ülikoolist. „Kust võtate selleks õperaamatuidki — teie keeles puudub ju teaduslik kirjandus, see keel pole veel arenenudki teadusliku mõtlemise nõueteni?“

Olukorras, kus ühed on eelistatud oma inimesed ja teised jahe-
dalt koheldatavad võõraslapsed, võib enamasti oodata pinevusi ja vastastikust vaenu, eriti noorte keskel. Ametlikult poolt loodud sellekohane õhkkond seminaris oli kõigiti soodus pinevuse ja vaenu tekkimiseks eesti ja vene rahvusest õpilaste vahel. Esimestel aegadel ilmeski sellekohaseid märke, eriti ilmutasid Venemaalt värskest saabunud venelased kalduvusi eestlaste halvustamiseks. Kuid

sellekohased üritused lõppesid kohe, kui uustulnuk märkas eestlaste enamiku vaimset üleolekut. Eestlaste ainukeseks ja tõhusaimaks kaitsevahendiks venelaste halvustamiskatsete vastu oli tavaliiselt terav pilge ründajate kultuurilise taseme sihis ja see mõjus sagedasti nii, et rahvusküsimustes võrdlemisi passiivne Sise-Venemaa venelane jättis alatiseks igasugused halvustamiskatsed ja tegi tihti vaenlasist suured sõbrad. Nõnda kujuneski vahekord erirahvusist õpilaste vahel võrdlemisi sõbralikuks ja kui tulid revolutsiooni-ajad, mis likvideerisid muuseas direktori võimu, kelle korduvate väidete kohaselt õiged õpilased pidid olema ainult venelased, siis kujunes olukord nagu saatus pilkeks selliseks, et sama direktori ägedamaiks ning aktiivsemaiks tagasiastumise nõudjaiks osutusid vene rahvusest õpilased, kusjuures nende üheks kaaluvamaks argumendiks oli, et direktor õhutanud rahvuslikku vaenu eesti- ja vene rahvusest õpilaste vahel. Ja kui seminaristid-eestlased koos teiste Rakvere koolide õpilastega korraldasid 1917. a. varakevadel demonstratsioon-rongkäigu hüüdsõnadega: „Õpetatagu meid emakeeles“, „Eestlastele eesti kool“ jne., siis liitusid selle rongkäiguga ka mitmed venelased. Üks neist, eestlastega alati häid suhteid hoidev venelane, nimega Senjuhhov, sattus asjast niivõrd suurde vaimus-
tusse, et haaras eestlaste käest sinimust-valge lipu, mis liikus seminaristide salga eesotsas, sõnades seejuures: „Jei bogu, davai, ja ponessu tože nemnoško vaš nacionalnõj flag!“ (Jumala eest, lase, ma kannan ka pisut teie rahvuslippu).

Karmiks kooliks oli veneaegne Rakvere õpetajate seminar eestlastest õpilasile, eriti sellele, kes sinna juhtus sattuma hoopis teisuguses õhustikus kasvanud selgurooga. Kuid aeg ravib kõik selle ajajärgu meelekibedused ja kriimustused, püsima jääb aga mälestus asutusest, kus tehti rasket, kuid huvitavat tööd, mille suurest

raamatukogust loeti palju ja ahnelt, kus vaieldi huvitavate küsimuste üle, õpiti tundma inimesi, tülitseti, trotsiti ja saadi kõigist raskustest üle heatujulise naljaga. Ennekõike aga kasvatati iseloomu. Ja ses mõttes on sellel asutusel — vaatamata lühikesele eale — ometi kindel ja selgepiirdeline koht eesti kooli arenguloos.

Tallinnas, 20. dets. 1937.

Jaan Rummo.

Ülevaade omariikluseaegse Rakvere Õpetajate Seminari tööst ja arengust.

Seminari hoonestiku esivaade (1923. a.)

Üldine areng ja töötingimused.

Meie omariikluse palavikulise loominguaja algul, 10. dets. 1918. a. otsustas Ajutine Valitsus avada õpetajate ettevalmistamiseks Rakveres õpetajate seminari. Vaba-

dussõja keerises aga saadi seminari avamise tegelikele ettevalmistusile asuda alles järgmise aasta kesksuvel. — 11. juunil 1919. a. määrati Rakvere seminari direktoriks senine Tartu seminari organiseerija, — direktori kohustetäitja Volde-

Dir. V. Raam töölaua taga

mar Raam. Dir. Raami ametisse astumisega algaski tegelik seminari organiseerimistöö. Dir. Raami esimeseks mureks pääle oma asumist uuele ametikohale oli seminari hoonete tagastamine sõjaväeosadelt, kes olid majutatud seminari päänhoonesse, ja Viru maakonna nakkushaiguste haiglalt, milline asus seminari õpetajate majades. Kuigi juulikuu lõpul seminari päänhoonest iahkusid sõjaväeosad ja septembri lõpul ka nakkushaiguste haigla, ei saadud asuda seminari organiseerimisele oma ruumes, sest seminar kandis täieliku rüüstamise jälgi¹⁾. „Kui ma juunikuu lõpul Rakverre sõitsin, et seminari seisukorraga tutvuneda, siis selgus, et seminar viimaste aastate sündmuste all väga palju on kannatanud. Seminari inventar, õppeabinõud, võimlemissaali ja internaadi sisseseaded, põllutööriistad — kõik oli laiali kantud; elektri sisseseaded ja vesirennide alumised osad ära viidud, veevõrk ja keskküte rikutud, aknaruudud puruks peksitud. Ühe sõnaga: kõik oli ära vii-

¹⁾ Dir. V. Raami aruanne õpetajate nõukogus 6. okt. 1919. Õpet. nõuk. protokoll nr. 2.

dud, mis silma puutus.“ Niisuguses olukorras oli vaja enne seminari tööle asumist teostada põhjalik remont. Koostati eelarve, nõutati vastav krediit ja septembri algul algas Ehitus-Peavalitsuse poolt remont. Kuna remonttöödega oktoobrikuuks loodeti valmis saada, siis lükati õppetöö avamine edasi oktoobrikuu algusesse. Et aga ülaltoodud tähtjaks suudeti remontida vaid kaks õpetajate korterit, siis oldi sunnitud tööle asuma ajutiselt Viru Maakonna Realgümnaasiumi ruumes, Pikal tänaval, õhtupoolikuti.

6. okt. 1919. a. avatigi pidulikult seminari töö realgümnaasiumi ruumes 172 õpilasega 11 õpetaja juhatusel. Töötingimused edukaks õppetööks osutusid antud olukorras vägagi puudulikeks: kitsad ja õhuvaesed ruumid, oma õppevahendite ja seadete puudumine, puudulik õpetajate koosseis, osa õpetajate ja õpilaste kauge koolitee Seminarist linna, läbi põhjatuporise tee jne. Kõik need asjaolud kiirustasid seminari juhtivaid jõude palavikuliselt töötama töövõimaluste loomiseks oma ruumes. Seminari hoonete korrastamine aga ei edenenuv vajaliku kiirusega. Jaanuarikuus 1920. a. avaldas õpetajate nõukogu protesti Ehitus-Peavalitsuse ees hoolimatuse pärast, mis ilmnenuv seminari hoonete remont-tööde lõpuleviimisel, ning seadis tingimuseks, et esialgu vähemasti üks majakord korda seataks, kus kool võiks tööd jätkata ja ülejäänud remondid hiljemalt kevadeks lõpule viidaks. Kui aga samal ajal proovikütumisel seminari päänhoones jäätumise tagajärjel lõhkesid keskkütte radiaatorid, olid tööle asumise võimalused oma majas määramatuks ajaks edasi lü-

katud. Sellele lisaks tuli 10. veebr. Sõjavägede Ülemjuhataja korraldus seminari hoonete üleandmiseks Eesti Rahvaväe III diviisile haigemaja paigutamiseks neisse, kuna sõjatagajärjel kardeti Virumaal puhkevat suuremaid taude. Et sõjaväevõimud ruumide üleandmist nõudsid õige ruttu — kahe nädala jooksul, ning et Rakveres töö jätkamiseks väljavaateid ei olnud, otsustas seminari õpetajate nõukogu seminarile ruume hakata muretsema maalt, tühjaksjäänud riigimõisust. Esialgu jääd peatumaks Porkuni mõisa juurde. Ruumide ja elutingimustega kohapeal tutvunenud, veenduti, et ruumid osutuvad seminarile kitsaiks. Porkunisse oleks võimalik üle viia ainult osa klasse, või kõikidest klassidest ainult piiratud arvul õpilasi. Kui ka vahepeal astunud juhataja sammud valitsusasutiste ees Tallinnas ja õpetajate nõukogu poolt Vabariigi 2. aastapäeval ajalehtedes avaldatud avalik protest tagajärgi ei andnud, oldi sunnitud jätkama uue asukoha otsimist. Uue asukohana kerkis üles Malla mõisa härrastemaja, mis oma suuruselt vastas seminari nõudeile, kuigi asukoht ja lähemad töö- ja elutingimused mõndagi soovida jätsid. 2. märtsil seisis õpetajate nõukogu raske küsimuse otsustamise ees: 1) kas viia seminar Porkuni, 2) — Mallasse või 3) sulgeda seminar? Üksmeelselt asuti seisukohale, et küsimus tuleb lahendada õppetöö jätkamise seisukohalt. Häälteenamusega langetati otsus Malla kasuks. Riigimaade Valitsusega sõlmiti vastav rendileping ja ülekolinemine Mallasse võis alata. Paarinädalase kolimise järel võidi 22. märtsil õppetööd Mallas jätkata, kuigi esialgu ainult II ja III klas-

signa, kuna nooremad klassid hiljem kohale jõudsid.

Malla-ajajärk kujunes seminarile raskeks ja pingutustnõudvaks tööjärguks. — Tuli lahendada internaadiküsimus (pidid ju nüüd kõik kaasatunud õpilased asuma internaahti), korraldada toitumusküsimus, mis eriti raske, kuna toiduja tarbeainetega varustamine toimus vastavate riiklike ja omavasutiste kaudu, korraldada õppetööd puudulike seadete ja õppevahenditega jne. Kuid tänu seminari juhataja ja õpetajate energiale ja teovõimele ning õpilaskonna kaasaaitamisele ja häätahtlikule suhtumisele, saadi raskustest üle. Koolitöö lõpuks viidi töö uues asupaigas enam-vähem normaalseisse rööpasse. Ei puudunud omajagu hinnatavaidki külgi selles tööjärgus. — Ühine elu ühiskodus, ühine toidulaud, omaette elamine-olemine looduslikult kaunis, välismaailmast eraldatud paigas, lõi soodsad eeldused ühise vaimuse ja sõbraliku koostöö süvenemiseks, mis siit edasi kandus seminari hilisemassegi tööjärku Rakveres. Seminari esimene iseseisvusaegne seiklusriikas tööaasta viidi Mallas maikuu lõpul 1920. a. õnnelikult lõpule.

Järgneval suvevaheajal jätkas dir. V. Raam seminari hoonete tagastamise-aktsiooni vastavate võimude ja ametiasutiste ees Kuigi Rahvaväe III diviisi staap seminari ruume jäädavalt tahtis enesele võtta, õnnestus dir. Raami energilisel vastuseismisel siiski seminari hooneid seminarile tagasi saada. 15. juulil toimuski hoonete üleandmine seminarile. Ülevõetud hoonetes jätkati korrastustööd, nii et suve lõpupoolel võidi sisse kolida o m a m a j j a.

Üks seminari
päikesepaistelisi
koridore.

Juba varemini oli seminari õpetajate nõukogu otsustanud 1920. a. sügisest alates seminari juures avada harjutuskool, esialgu ainult ühe õppeaastaga. Kuid 1920. a. suvel, kui kindlaks oli kujunenud seminari tööle asumine oma ruumes, tuli Rakvere linnavalitsuselt ettepanek võtta senine Linna 4. rahvakool seminari harjutuskooliks, mille vastutasuks linn lubas seminari ja linna vahele ehitada korraliku jalgrada. Et ettepanek oli kõigiti otstarbekohane, nõustuti sellega. 6. sept. 1920. a. võis seminar tööle asuda oma ruumes nelja seminari põhiklassiga (I, II, III ja IV kl), ühe ettevalmistus- ja kolme harjutuskooli klassiga.

1920. a. sügisel algas seminari üha tõusuteed-käiv väline ja sisemine ülesehitustöö. — Viidi lõpule seminari päähoone ja kõrvalasuvate õpetajate majade välimised ja sise-

mised remondid, loodi koolile soodsad ja ajanõudeile vastavad töötamisvõimalused: seati sisse korralikud ajanõudeile vastavad klassiruumid, vastava mööbli- ja seadistega, asutati õppekabinete ja töötubasid, mida aasta-aastalt täiendati. Asutati õpilaste ühiskodu (internaat) naisõpilastele, rajati ühisköök, kus toitumist võimaldati ka väljaspool ühiskodu elavaile õpilasile ja õpetajaile. Järgmisel kevadel algas seminari ümbriku korrastamine: valmistati vastavad plaanid, rajati puiestee ja iluplatsid, millele hiljem järgnes aia rajamine. Ka talupidamise rajamisega seminari juurde tehti samal aastal katset, milleks Piira mõisast eraldati vastav maa-ala. Kuna aga seminaril enesel, samuti ka õpetajail vastavate majandamis- hoonete puudumise tõttu võimalus puudus, maa otsesele kasutamisele asuda, ja et Haridusministeerium keeldus vastavate krediitide lubamisest, oldi sunnitud talu kasutamisest loobuma.

1921./22. õppeaastast päale töötas seminar juba täieliku klasside arvuga, s. o. kuue klassiga. Selleks arvati senine ettevalmistusklass I klassiks, I — II-ks jne. Samal ajal kasvas iga aastaga harjutuskooli klassikomplektide arv, nii et 1924./25. õppeaastaks oli ka harjutuskool välja kujunenud kuue klassikomplektiga töötavaks algkooliks. Oma esimese iseseisvuseaegse lennu saatis seminar välja 1922. a. kevadel.

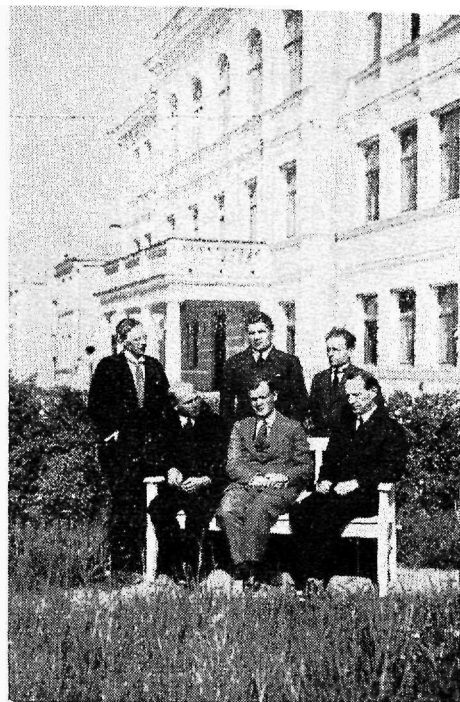
Seminari väliseis töötingimused ei toonud järgmised aastad kuni 1930. a., mil algas seminari järkjärguline likvideerimine, erilisi muudatusi, välja arvatud seminari juhtimises ja õpetajate koosseisus asetleidnud muudatused. — 1923.

a. lahkus tervislikel põhjusil seminari direktori kohalt V. Raam, jäädess seminari edasi töötama õpetajana. Direktori kohustetäitjaks määrati õp. G. Rosenberg, kes sellele kohale jäi kuni 1. aug. 1925. a., mil seminari direktori kohale asus A. Rikken. Viimase lahkumise järelle 1928. a. asus direktori kohale uuesti V. Raam, kes sellel kohal töötas kuni seminari likvideerimiseni 1. aug. 1932. a.

Õ p e t a j a d.

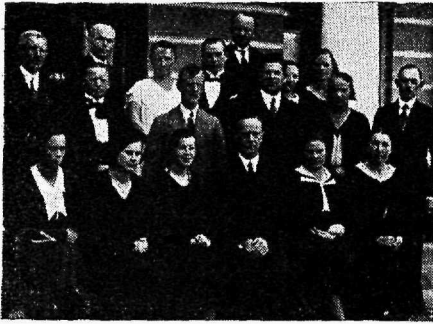
Raskeimaks küsimuseks seminarile, eriti algaastail, kujunes õpetajate küsimus. Kuna valitses üldine puudus vastava ettevalmistusega ja vajaliku ped. vilumusega õpetajaist, siis andis see ennast seminaris kui õpetajate ettevalmistusasutises, kus vajati kvalifitseeritud tööjõude, eriti tunda. Raske oli üldse leida vastava ettevalmistusega õppejõude. Sellepärast tuli algaastail leppida esijoonel asetäitjatega, keda igast uuest õppeaastast tuli uuesti ametisse registreerida. Aja jooksul siiski paranes olukord ja seminaril oli võimalus õppejõududeks saada vastava kõrgema eriharidusega ja suurema pedagoogilise vilumusega õpetajaid. Ka hakkasid õpetajate arvu suurenedes ja töövõimaluste kitsenedes suuremais keskusis õpetajad kauem kohal püsima, kuna algul õppejõudude vahetus väga sagedane oli. Sagedasest õpetajate vahetusest on tingitudki võrdlemisi suur seminaris töötanud õpetajate arv. Nii on 1919.—1932. a. seminaris töötanud: direktoreid — 3 (V. Raam, G. Rosenberg, A. Rikken); inspektoreid — 4; emakeeleõp. — 7; ped. ainete õp. — 3; inglise keele õp. — 6; saksa keele õp. — 6; vene keele õp. (1919—1923) — 4; mate-

*Grupp
õpetajaid
seminari
päähoone
ees.*

matika ja füüsikaõpetajaid — 7; loodus- ja maateaduse õp. — 6; usuõp. — 2; poegl. käsitööõp. — 1; tütarl. käsitööõp. 4; joonistamisõp. — 4; muusika- ja lauluõp. — 8; ajalooõp. — 4; aiatööõp. 4; majapid. õp. 5; poegl. võiml.-õp. — 8; tütarl. võiml.-õp. 4; riigikaitseõp. — 1; harjutuskoolis: juhatajaid — 3 (H. Turp, J. Parinbak, A. Nurk); õpetajaid 13. Üldse on seminari teenistuses 1919—1932. a. olnud 96 õppejõudu. Seminari esimesest iseseisvusaegsest õpetajaskonnast töötas seminari likvideerimiseni ainult dir. V. Raam.

Arusaadavalt ei jätnud sagedane õpetajate vahetus mõju avaldamata kooli üldisele õppe- ja kasvatustööle. Olukord paranes püsivama ja parema kvalifikatsiooniga õpetajate-kaadri kujunedes, mille tulemuseks oli õppe- ja kasvatustöö põhjalikumaks muutumine,

Seminari õpetajaskond 1932. a.

ning parema teoreetilise ja praktilise ettevalmistuse andmine noorile seminarist väljuvaile õpetajaile.

Õpilased.

Seminari esimesil tegevusaastail puudus seminaride seadus (võeti Riigikogu poolt vastu 10. okt. 1923. a.), sellepärast toimus õpilaste vastuvõtmine sellekohaste

ajutiste määruste alusel. Esialgu avati seminari juurde ka ettevalmistusklass („E“ klass — 1919./20. õppe-a. kahe jaoskonnaga: nooremaga ja vanemaga, mis hiljem liideti), kuhu võeti algkooli (resp. rahvakooli) lõpetajaid ilma eksamita. Seminari põhiklassidesse võeti samal ajal eksamita vastu gümnaasiumide ja endiste seminaride vastavate klasside lõpetajaid. 1921 a. muudeti ettevalmistusklass 1. klassiks ja seminar hakkas tööle 6 klassiga. Samast aastast hakati seminari I klassi vastu võtma algkooli lõpetajaid juba võistluseksamisega, kusjuures eksameile ilmunuist tavalisest vaid 25—40% sisse pääsesid. Ka gümnaasiumi lõpetajaile oli vabade kohtade leidumisel võimaldatud astuda seminari täienduseksamiga pedagoogilisis ja oskusaineis, algul lõpuklassi, 1925. a. alates aga eelviimasesse (V) klassi.

Klasside koostis oli järgmine:

Õppe-aastad	I (E) kl.		II kl.		III kl.		IV kl.		V kl.		VI kl.		Kokku		Üldse
	P.	T.	P.	T.	P.	T.	P.	T.	P.	T.	P.	T.	P.	T.	
1919/20	29	47	15	23	—	27	—	31	—	—	—	—	44	128	172
1920/21	14	23	14	27	10	19	5	26	—	18	—	—	43	113	156
1921/22	8	23	11	18	14	26	10	19	5	25	—	17	48	111	159
1922/23	12	20	7	22	9	13	12	23	10	17	5	22	55	117	172
1923/24	14	25	10	18	8	21	8	16	11	24	10	17	61	121	182
1924/25	19	19	14	23	10	17	6	21	6	20	10	21	65	121	186
1925/26	14	26	16	22	15	26	11	16	9	18	8	27	73	135	208
1926/27	12	26	14	23	15	22	13	22	11	21	9	23	74	137	211
1927/28	19	19	11	28	15	22	13	21	9	22	11	20	78	132	210
1928/29	17	21	15	19	11	25	15	16	11	17	8	20	77	118	195
1929/30	19	19	15	21	13	16	8	24	16	17	13	17	84	114	198
1930/31	—	—	15	18	15	22	12	14	11	28	16	23	69	105	174
1931/32	—	—	—	—	13	14	14	20	12	14	13	29	52	77	129

Nagu nähtub tabelist, olid õpilaste koosseisus rõhuvas enamuses naisõpilased, milline nähtus oli omane teistelegi endistele seminaridele. Oma päritolult oli õpilaspere koosseis enamikus pärit Virumaalt: põllupidajate, käsitöölise, ametnike jt. lapsi. Kuid ei puudunud õpilasi ka teistest maakondadest, alates naabermaakonna — Järvamaaga, mis järgnes Virumaale, ja lõpetades kaugemate maakondadega — Saare- ja Petserimaaga. Iseloomustavaks tuleb pidada asjaolu, et linnast päritolevate õpilaste arv seminaris oli äärmiselt väike. — Rakvere seminar oli seega täielikult maa-seminar.

Iseseisvusaegse seminari tegevuse kestel (1919—1932) saatis seminar tööpõllule 11 lendu lõpetajaid. Lõpetajaid oli:

I	lend	1922	—	16
II	„	1923	—	27
III	„	1924	—	27
IV	„	1925	—	28
V	„	1926	—	32
VI	„	1927	—	32
VII	„	1928	—	31
VIII	„	1929	—	27
IX	„	1930	—	30
X	„	1931	—	36
XI	„	1932	—	42

Kokku 328 lõpet.

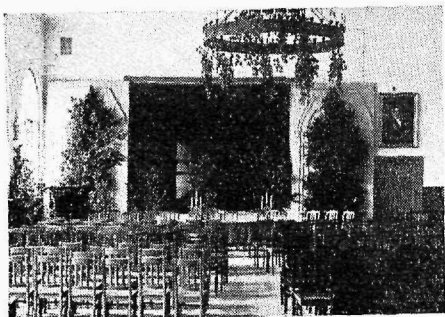
Seminari likvideerimise puhul 1932. a. viidi Tartu Pedagoogiumi juures töötavasse seminariharru üle 69 õpilast, kes oma õpingud sääl 1932.—1935. a.-ni lõpule viisid.

Õppe- ja kasvatustöö.

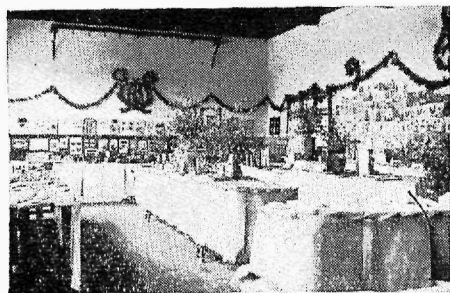
Juba seminari avaaktusel 6. okt. 1919. a. seadis seminari juhataja üles need õpetuslikud ja kasvatuslikud põhilausead, millele seminari

kui õpetajate ettevalmistusasutise töö peaks rajanema. Need olid moodsa teokooli põhimõtted, millele taheti rajada seminari töö, et kujundada noortest õpetajatest vabu, iseseisvaid teinimesi. Eriti kujukalt esinevad need põhimõtted seminari juhataja poolt seminari õpetajate nõukogus 4. veebr. 1920. a. esiletoodud mõtteavaldusis kavatatavate uuenduste kohta seminaris¹⁾: „Meie peame loobuma senisest õpetuskoolist, mis keskaja ühekülgne pärandus ja kasvatuslike osa koolis seadma esimesele kohale. Meie peame püüdma inimesi kasvatada, mitte õpilaste mõistust ühekülgselt arendama. Kuidas oleks see kõrge ja kaugel eesmärk kättesaadav? Kuidas suudaksime õpilasi, keda senine elu ja kool jõudnud muuta tuumadeks ja ükskõikseteks, rõõmsateks töölisteks kasvatada, kel huvi on elu ja töö vastu? — Teokool on ainuke abinõu, mis meid antud suhtes suudab aidata. Teokooliks peaks meie seminar kahtlemata muutuma. Põhijooned teokooli elluviimiseks oleksid järgmised: 1) sunduslikkude õppeainete arvu tuleks vähendada, 2) õppetundide arvu tuleks vähendada, 3) õpilaste iseseisva töö võimalusi tuleks suurendada, 4) õpilaste arv klassis ei peaks üle 25 olema. — Õppeviisidest tuleks teokooli põhimõtte kohaselt tarvitusele võtta need, mis Lääne-Euroopas viimase aastakümne vältel otstarbele vastavad on leitud olevat.“ „Igatahes peaksid õpetajad ajaviitmata õppetöö teokooli põhimõtetele vastavalt ümber korraldama. — Kasvatuse suhtes peaks teokool meid niikaugemale aitama, et õpetajad ja õpilased võik-

¹⁾ Öppen. protokoll 4. veebr. 1920, nr. 17.

Aktusesaal.

Õpilastööde näitus 1923. a.

sid saada sõpradeks, tõsisteks hingelisteks sinasõpradeks, kelle sõprus võiks püsima jääda surmani. Selle vahekorra saavutamiseks oleks soovitav 1) õhtute toimepanemist, millega õpilased ise õnnelikult algust on teinud, jätkata, 2) õpilaste ühingu tegevus tuleks uuele alusele seada, seda teostusel oleva omavalitsusega kokkukõlla viies, 3) eriainete edustajate ringidest peaksid õpetajad edaspidi elavamalt osa võtma, et nende tegevus muutuks sügavamaks ja püsivamaks, 4) oleks soovitav vahetevahel kokku tulla õpitundidel, et vahetada elustavaid mõtteid õpetajate ja õpilaste vahel ja sellega tõsta töötaju. Edasi uuenduste teel, või ära õppetöölt — mõnele teisele tööalale!

Kuigi ülaltoodud põhimõtteist mõnedki jäid ainult soovideks, leidis töökooli põhimõtete rakendamine seminaris üldist kõlapinda, ehkki nende teostamisel toimiti üldiselt „tasa ja targu“. Õppetöö, milles võimaluste kohaselt õpilaste isetegevuse-põhimõte jäi esikohale, püüti sulatada lähedalt kokku kasvatustööga. Viimast asjaolu soodustas tähtsal määral õpilaste tihe seos kooliga: ühiskodu, ühisköök, tunnid ja harrastusringide töö õh-

tupoolikuti sidus õpilased kogu päevaks kooliga. See võimaldas tugeva ühistunde, ühise vaimu — seminarivaimu — tekkimise, mis seminari lõpetanud veel aastaiks tagantjärele ühiseks pereks liidab.

Töötingimusilt oli seminar soodsas olukorras: ajakohaselt varustatud ja sisustatud õppekabinetid, klassid (vahepääl lühemat aega eriainete klassid: „ajalooklass“, „emakeeleklass“ jne.), töötoad, võimlad jne., need kõik löid soodsad eeldused õppetöö tulemusrikkaks eduks. Huvi seminaristidel töö vastu ei puudunud, kuigi leidis ka üksikuid, kes päeva päeva järele mööda koridore jalutades mööda saatsid ja „kergelt“ püüdsid läbi saada. Eriti hinnata tuleb õpilaste erihuvide rakendamise soodsaid võimalusi mitmesuguste „rühmatundide“ näol: joonistamine, võimlemine, muusika, keeled jne. Need leidsid rohkesti kasutamist, ja mõnigi seminarilõpetanu võlgneb oma hilisema edu eest tänu just neile harrastusrühmadele. Seminari õpilaste püüdlikkuse ja tööinnu parimaiks väljendajaiks olid laiaulatuslikud õpilaste tööde näitused peaaegu iga õppeaasta lõpul.

Õpetajakutsele ettevalmistamise

püüdis seminar rajada moodsa töökooli aluseile, ühenduses tüseda praktilise ettevalmistusega. Et harjutuskool asus seminariga ühes majas ja kasustas ühiseid õpperuume, siis oli kogu seminari töö kõige lähemas kontaktis harjutuskooliga. Seminari õpilased võisid juba varakult tutvuneda harjutuskooli õpilastega ja saada nii juba enne praktiseerimisele asumist teatud kujutluse algkooli tööst ja kasvatuses. Kuna harjutuskool päälle praktiseerimisvõimaluste loomise seminaristidele evis ülesandeid ka uute meetodite katsetamise ja tutvustamise alal, siis püüti algusest päälle rõhutada uusi õppeviise, et võimalusi luua seminariõpilastele nendega lähemalt tutvuneda ja ennast neis harjutada. Nii koondati juba 1920. a. sügisel kõik õppeained I klassis koduloo juurde ja nim. kogu tööd „kodulooks“. Järgmisest õppeaastast päälle aga viidi üldõpetus juba täies ulatuses sisse I ja II kl., kuna III kl. jäi töötama üldõpetuse põhimõttel. Samuti leidis hilisemal aastail õige laialdast rakendamist individuaalse tööviisi kasutamine harjutuskooli vanemais klassis (matemaatikas, maateaduses, ajaloo jt.).

Praktiline ettevalmistus õpetajakutsele toimus harjutuskoolis päältkuulamises, praktika- ja proovitundide andmises. Seminari viimaseil tööaastail asendati proovitundide andmine pikemaajalise praktikaga harjutuskoolis. Selleks anti õpilastele, kes üksikud praktikatunnid ära andnud (igas aines vähemalt ühe tunni) kogu töö nädalaks või paariks harjutuskoolis nende juhtida ja korraldada, algkooli ja metoodikaõpetajate ühise kontrolli all. Viimane töökorraldus omas need paremused, et noo-

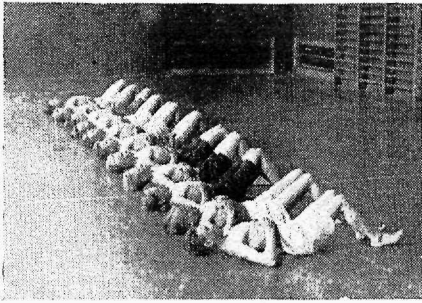
red õpetajad siin pikema aja kestel õppisid tundma algkooli ja selle töökorraldust, täitma kõiki kohustusi, mida toob jooksev koolitöö õpetajaile, nägema oma üksiku töövõtte või -järgu tulemusi ning kandma vastutust töö ja kohustuste eest. Vajaliku ettevalmistuse saamiseks liitklasside tööks ühendati praktikaajaks vastavad algkooli klassid liitklassideks. Ka käidi õppetöoga tutvunemas maa-alkkoolides.

Õpilaste omaharrastusi.

Seminaripere ühtekuuluvustunnet kasvatavate tegurite hulka kuulub eelkõige kahtlemata õpilaste omaharrastuslik tegevus seminaris. See ei kujunenud seminaris mitte ainult mõistlikuks vaba aja möödasaatmiseks, vaid tähtsaks lisandiks ja täienduseks kogu koolitööle.

Juba seminari esimesil tööpäevil, oktoobrikuus 1919. a. algatati õpetajate nõukogus õpilasringide organiseerimisküsimus. See saigi teoks ja juba esimesel poolaastal kutsuti ellu „Õppurite ühing“, milline oma ülesandeks seadis noorsooliikumise põhimõtete rakendamise ja noortele isetegevuse võimaldamise. „Õppurite ühingu“ häälekandjana hakkas ilmuma ilukirjandusliku sisuga käsikirjaline ajakiri „Algaja“.

Kooli sisemise elukorralduse alal moodustas esimesel tööaastal seminari õpilaskond koos õpetajatega ühise pere, mis lahendas tegelikku ellu puutuvaid praktilist laadi küsimusi ühiselu, toitlustamise jt. aladel. Selle ühisepere kõrgemaks organiks oli üldkoosolek, kuna üldkoosoleku otsuseid täitsid selleks valitud eritoimkonnad. Selle omapärase kooliühiskonna

Võimlemistunnis.

elukorralduse tõhus abi seminari elu korraldamisel on eriti märkimisväärne seminari malla-ajajärgul. Hilisemas tööjärgus Rakveres ei omanud ta enam seda tähtsust, kuna seminaripere Rakveres ei moodustanud enam ühtlast majapidamistervikut. Selle tulemuseks jäi harvaks seminaripere ühine kokkutulemine ühiste küsimuste lahendamiseks. Samuti langesid ära ka eritoimkondade ülesanded, kuna ühiskodu ja ühisköök korraldasid oma asjaajamist lahus kogu seminaripere tegevusest.

1921. a. alates koondus õpilaste omaharrastuslik tegevus esijoones erisihilistesse ringidesse. „Õppurite ühingu“ asemel ja teatud määral üldõpilaskondlike funktsioonide asus ajama äsjaasutatud „Teatri ring“. Selles ringis leidsid päälle nimes avalduva harrastusala viljelemist ka kirjanduslikud, kunstilised jt. küsimused. Teatri ringi häälekandjana hakati välja andma paljundatud ajakirja „Ajalane“. Loodusteaduslike huvidega õpilased koondusid samal ajal „Naturalistide ringi“ ümber, milline andis välja populaarteadusliku sisuga ajakirja „Looduseharrastaja“. Kunstiküsimusist ja joonistamisest huvitatud õpilased koondusid mitteametliku rühmitusena joonista-

misrühma, kus töötati joonistamisõpetaja juhatusel. Nii „Teatri ring“, kui ka „Naturalistide ring“ kuulusid Eesti Koolinoorsoo Kesklüütu ja võtsid sel teel osa üldisest koolinoorsoo liikumiset, olles Rakveres sel alal aktiivsemaiks. 1924. a. likvideerus „Teatri ring“. Tema funktsioonid läksid üle ta järglasele „Karskusringile“, kus jätkus „Teatri ringi“ poolt algatatud ning juhitud huvialade viljelemine ja õpilaskondlike ühisettevõtete teostamine. Neile juba olemasolevaile ringele liitus 1926. a. asutatud „Pedagoogika ring“, milline oma liikmeskonda hõlmas esijoones seminari vanemate klasside õpilasi, püüdes neis kasvatada ja süvendada pedagoogilis-eetilist mõtlemisviisi ja vaimsust. Majanduslikul alal algas 1924. a. tegevust kooperatiiv.

Juba mitmel korral oli üksikute õpetajate, õpilaste ning õpilaskoondiste poolt üritatud kogu seminariperet haaravat õpilaskoondise loomist, kuid ikkagi oli mõte vaid mõtteks jäänud ja seminari õpilaskond teotses killustatuna mitmesse organisatsiooni, ilma et nende vahel oleks olnud liitvat keskust. Alles 1928. a. jõuti omavalitsuse loomiseni. — Kogu seminaripere moodustas enesest

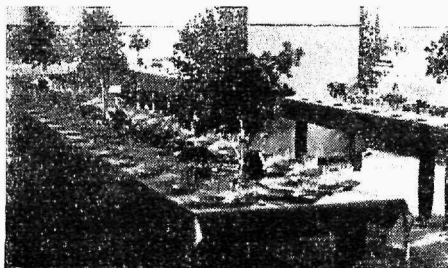
Suusavõistlustel.

„koolkonna“, mille juhtivaiks organeiks olid: üldkoosolek, klasside ja üksikute õpil.-orgide esindajaist koosnev „esindus“ ja viimase poolt moodustatud „koolkonna juhatus“ õpilasvanemaga eesotsas. Üksikud klassid ja õpilasorgid (kaasa arvatud ka kooperaatiiv) moodustasid endist koolkonna allüksused, mis töötasid koolkonna üldjuhtimisel, kuid oma sisemises töökorralduses olid autonoomsed. Kõik õpilaskonna ühisettevõtted: aktused, peod, koosviibimised, ettekande-õhtud jne. toimusid koolkonna tegelikul korraldusel vastavate organite kaudu, õpilasvanema otsesel järelevalvel, direktori ja õppenõukogu hääkskiitmisel. Koolkonna häälekandjana hakkas 1928. a. ilmuma paljundatud ajakiri „Tarmo“, mis pääle seminari likvideerimist muudeti Vilistlaskogu ajakirjaks.

Seminari likvideerimine.

Vene valitsuse ajal töötas Eesti pinnal kaks seminari — Tartus ja Rakveres. Eesti omariikluse algpäevil, kui asuti meie algkooli rajamisele, ei jätkunud enam kahest õpetajate seminarist algkooliõpetajate ettevalmistamiseks, vaid tuli asuda uute seminaride loomisele. Nii kutsutigi pääle ülaltoodute seminarid ellu veel Tallinnas, Võrus ja Läänemaal (Uuemõisas). Kuna alles tegevust alustanud seminarid ei suutnud nõuetaval määral anda õpetajaid, toimus õpetajate ettevalmistamine paralleelselt ka väljaspool seminare: suvekursustel (kutseta õpetajaile) ja mitmes. lähemaajalistel kursustel. Kuid suur nõudmine õpetajate järele vaibus niipea, kui koolide-võrk enam-vähem hakkas välja kujunema. Hak-

kasid ilmuma juba esimesed üleproduktsooni tunnused — õpetajate rohkus „õpetajatelaatadel“. Kui siis veel 1930. a. toimus üldine algkoolide võrgu ja klassikomplektide koondamine, rohkearvulise õpetajate vallandamisega, oli üleproduktsoon käes kõige teravamal kujul. Süüid hakati nüüd otsima muidugi suures seminaride arvus. Seminaride osatähtsus hakkas langema. Osalt ülaltoodu tõukel, osalt selle tõttu, et meil välismaade eeskujul mõnelgi hariduselu juhtival tegelasel oli tekkinud kavatsus õpetajate ettevalmistamist teosta-

Nurgake peolauast 8. juun. 1932. a.

ma hakata kaheaastaseis gümnaasiumile baseeruvais pedagoogilisis instituutides, asuti juba 1927. a. Tallina seminari järk-järgulisele likvideerimisele ja pedagoogiumi asutamisele selle asemele. Esi-alku oli lootusi nelja ülejäänud seminari edasitöötamiseks. 1930. aasta kevadel aga suleti ootamatult järsku Võru seminar ja asuti teiste seminaride järkjärgulisele likvideerimisele. Järkjärguline likvideeriimne kestis ainult kaks aastat. — 26. mail 1932. a. otsustas Vabariigi Valitsus sulgeda kõik seminarid, arvates 1. aug. samast aastast ja nende asemele asutada Tartusse pedagoogium, lisaks juba varem töötanud

pedagoogiumile Tallinnas. Endiste seminaride õpilastele võimaldati oma hariduse lõpuleviimine Tallinna või Tartu pedagoogiumide juures töötavais seminariharudes. Samaaegselt otsustati ka likvideeritavate seminaride hoonete ja varanduste saatus. Rakvere ja Läänemaa seminaride hooned anti üle kaitsevæele, varandused aga jaotati riigikoolide vahel või müüdi omavalitsuste koolidele.

8. juunil 1932. a. lõpetas seminar oma õppetegevuse suurema piduliku aktuse ja koosviibimisega, millest päle kooli oma pere võttis osa arvukas kogu vilistlasi, kohalikke tegelasi ja hulk kooli lähemaid sõpru. Juuni- ja juulikuus toimus seminari varanduste jaotamine ja äravedamine Rakverest. Seminari direktor V. Raam, osa õpetajaid ja 69 seminari õpilast siirdusid Tartu Pedagoogiumi, kus tööd tuli jätkata juba sootu kitsamas ja piiratumas olukorras.

Tagasivaade.

Rakvere seminari tööiga ei olnud pikk, kõigest 20 aastat, sellest isesisvas Eestis 14 aastat. Kogu see aeg oli õieti seminari organiseerimise ja väljakujundamise aeg; tõsised tööaastad väljakujunenud se-

minaris olid alles algamas, kui tuli ootamatult likvideerimine. Sellele vaatamata, et seminar oli alles välja jõudmas oma töövõimsuse täisikka, peame tõsiselt hindama neid saavutusi, mis oli seminaril eesti õpetajaskonna selle osa kasvatamisel ja ettevalmistamisel, kes oma ettevalmistuse on saanud Rakvere seminaris, samuti Eesti, eriti Virumaa kultuuri- ja hariduselu arendamisel ja süvendamisel üldse. Rakvere seminari kasvandikel on jäänud seminarist parimad mälestused. — Seminar ei andnud neile ainult teadmisi ja oskusi, vaid ta kasvatas neist tõsiseid teo inimesi, kes julgelt vastu astuvad neid elus ootavaile raskusile. Seminarile on ette heitetud, tõsi küll, liigse idealismi kasvatamist, mis elu tegelikkusega kokku puutudes kergesti võivat puruneda. Kuid ka seda idealsimi hindavad seminaristid. Kuigi sellest johtuvad mõnedki pettumused elus, on ta ometi ammutamatuks allikaks elu igapäeva-halluses. — Valga Maja oli seminaristide tõsiseks koduks. Ta kasvatas ja liitis nad ühiseks perekks. Sääil kasvanud ühisvaim ja võimas seminari-laul ühendab neid tulevikuski ühiseks tunglakandjate perekks.

A. Nurk.

Rakvere seminar

Virumaa haridusallikana.

Kui kahekümne viie aasta eest avati Rakveres Vene valitsuse poolt õpetajate seminar, siis tehti seda selle kindla sihiga, et tast luua venestamisbaasi ning kollet. Kohaliku rahva ja lähema ümbruse elulised hariduslikud nõuded ei

tulnud üldse arvesse. On ju teada, et õpilaste vastuvõtmisel eelistati venelasi; neid meelitati siia kokku soodsate vastuvõtu-tingimustega ja kergesti antavate abirahadega. Eestlased pidid kõva võistluse läbi tegema, kui venelaste hulgas õppe-

asutisse tahtsid pääseda ja säääl pü-
sida. Ometi pääses vene ajalgi
seminari kaunike hulka eestlasi, kes
hiljem asusid tööle koolipõllul või
olude nõudel siirdusid sõjateenis-
tuse kaudu muudele aladele, kus
nii mõnigi on jõudnud silmapaist-
vale kohale. Eriti suurt mõju vene
seminar Eesti, eriti aga Virumaa
koolielus ei jõudnud saavutada,
kuna ta iga oli väga lühike ja —
nagu mainitud — sõjaolude tõttu
paljudki lõpetajad ei pääsenud
koolitõõsse.

Rakvere seminar andis oma pa-
rima Eesti iseseisvuse ajal ja seda
eeskätt Virumaale, kellele ta on
olnud oma mõju ja ulatuse poolest
seni ületamatuks haridusallikaks.

Seminari sulgemisest on möödu-
nud mõnigi hää aasta, kuid tema
mõju hindamiseks on distants käes-
oleval ajal alles liiga vähene. Se-
minari lõpetajad, eriti viimased
lennud, on alles oma tööd algamas,
nende töö ulatusest ja tulemu-
sist võiks alles kümnekonna aast-
tate möödumisel täielikumat pilti
saada.

Mõningaid väikesi äärjooni
võiks juba tõmmata nüüdki, kas
või arvuliste andmete põhjal, et
näidata, kuivõrd tähtsaks haridus-
allikaks seminar on olnud just Vi-
rumaale.

Asudes maakonna elulises kes-
kuses, on ta õpilasi kokku tõmma-
nud igast maakonna nurgast, või-
maldades seega haridusesaamist
eeskätt Virumaa noortele. Iseseis-
vuse-aegseid lõpetajaid on üldse
328, neist Virumaalt päritolevaid
231, mis teeb välja ümmarguselt
70% kogu arvust. Kahjuks ei ole
andmeid käepärast, kuidas on Vi-
rumaalt päritolevad õpilased jaot-
tatud kihelkõndade ja valdade
järgi, kuid mäletatavasti oli neid

igast maakonna osast — Rakvere
linnast ja lähemast ümbrusest, Nar-
va linnast ja rannamailt, Pandi-
vere kõrgalalt ja Alutaguse kõrve-
nurgast.

Kuna seminari vastuvõtt toimus
alati suure selektsiooni kaudu, siis
võib kinnitada, et ta edasiõppimist
võimaldas eeskätt maakonna ande-
kamaile noortele. Priikool ja abi-
rahad võimaldasid haridusesaamist
ka kehvemaile, kes gümnaasiumi
kaudu edasi poleks pääsenud.

Rakvere seminar ei ole mitte
nult maakonna noortele hariduse-
saamist võimaldanud, vaid ta on
need noored suuremalt jaolt maa-
konnale tagasi andnud, eeskätt
muidugi õpetajatena. Seminari lõ-
petajaist on Virumaale elama asu-
nud 202 noort, mis teeb lõpetajate
üldarvust ümmarguselt 62%, maa-
konnast päritolevaist aga ligi 88%.
Seega ei ole seminar maakonnast
haritud jõudusid välja viinud,
vaid on nad peaaegu kõik tagasi
andnud.

Seminari lõpetajaist töötavad
maakonnas koolijuhatajatena 30,
õpetajatena 128; koolipõllule pole
asunud ja töötavad kodus või on
abielludes koolipõllult lahkunud
36 lõpetajat, 8 lõpetajat on siirdu-
nud teistele aladele, riigi ja oma-
valitsuste teenistusse.

Muidugi on käesolevas ülevaa-
tes võimatu puudutada endiste se-
minari kasvandikkude töö kvalita-
tiivset külge ja mõju maakonna
algkooli väljaarendamisele või
seltskonna kasvatamisele ja va-
baharidustöö edendamisele. See
nõuaks komplitseeritud uurimust
ja palju suuremat ajalist distantsi.
Selle hindamine on maakonna koo-
li- ja kultuurajaloo ülesanne. Kord
seda tehakse kindlasti.

Praegu laseme aga kõnelda arvu-udel: koolijuhatajaist ja õpeta-jaist töötavad laulukoori juhtidena 42, orkestrijuh- tidena 8 ja näitejuh- tidena — 14. Arvame siia juurde veel tööd juhtivate tegelastena kaitseliidus ja naiskodukaitses, noorsooorganisatsioonides, rahva- raamatukogudes ja muudes kul- tuurilistes organisatsioonides, mida kahjuks pole võimalik arvuli- selt tõendada, — näeme, et endi- sed seminari kasvandikud suure hoo ja innuga valitud kutsealal on töös.

Seminari muusikaline kultuur oli õige kõrge; seminaris otsiti uusi teid kasvatuslikes küsimusis ja meetodites, — see kõik peaks kan- duma kasvandikkude kaudu kutse- töösse ja rahva hulka. Kuid selle hindamine — kordame veel — ei ole käesoleva kirjutise ülesanne ega ole selleks veel aeg. Ühte võime aga kinnitada — Rakvere seminar oma lühikeselgi elueal on olnud Virumaale seni ületamatuks haridusallikaks.

J. Parijõgi.

Seminaripere isetege- vuslikke otsinguid.

See on igivana vastuolu kahe põlve vahel: vanem generatsioon tavatseb noortes näha täiskasvanu vähendatud väljaannet, ennast en miniature, noor omakorda aga vih- kab toda kvantitatiivsest suhtle- mist, tahab nõuda eluõigust kvali- tatiivsele hinnangule. Paljude sil- mis pole noorus üldse omaette au- tonoomne väärtus.

Säärane teemastik läbis punase joonena noorsooliikumist käsitleva

kirjanduse tolles perioodis, kus meie põlv oli veel vaimustunud suurtest ja ülevatest põhimõtetest, kus kandsime endas alles väärku- jutist maailma tõelisest palgest.

Sellele vastuolule öeldi põhjene- vat nooruse, eriti koolinoorsoo tahe otsida endale oma jumalaid, püstitada o m a sihte, leituda uusi ja sobivamaid tulevikutähi- seid — noorsooliikumise, isetege- vuse kaudu.

2.

Noorte isetegevus-maailma ku- junemine ja struktuur on suurimas sõltuvuses üldpoliitilise konjunk- tuuri võngetega. Eriti nüüd jook- sevad need imelikke rööbikradu. Kuid see on mõistetavgi, sest noor- põlv on oleviku tähiste edasine püstitaja. Millise värvingu evib generatsioon sirgudes, selliseid li- pukirju tunnustab ta tulevikuski.

Meie lühikese omariikluse vältel on noortemaailma kangastumises ja mõtestamises sündinud tõsi- seid ümberkujundamisi. Tõsise- maid, kui seda ise tavaliselt suu- dame kujutleda. Kuhu on jäänud iseseisvuse esimeste aastate kooli- noorte mitmepalgeline ja -suuna- line ning noorustuhinast lõkendav noorsooliikumine, kus ei tunnista- tud muid juhte peale noorte enes- te? Kuhu on jäänud koolides töö- tavad ja ainult noorte enda juhtida olnud õpilasringid, koolide- ja linnadevahelised õpilasliidud, üle- riiklikud keskorganisatsioonidki oma resolutsioonidest ülekeevate kongressidega, noortepidustustega, karskustegevusega, noorsooliiku- misega?

Näib, et noorte isetegevuse alal pole oluliselt muutunud mitte ükski organisatsioonitüübid, koon-

diste raking, vaid ka vaim, sisu, mentaliteet on kujunenud teise- maks. Omaaegses noorsooliikumise ideoloogilises kirjanduses nime- tati praegust olukorda noorsoo- hoolduseks, et tähistada mainitud terminiga selle liikumistüübi tera- vat erinevust noorsooliikumisest selle sõna õigemal mõttes.

3.

Rakvere seminar lõpetas oma maise eksistentsi enne kui noorte maailma ruttasid varjutama uued tuuled. Seega moodustab semina- rinoorte isetegevus veel võrdlemisi puhtaverelise peatüki omaaegselt noorsooliikumisest, olgugi et eri- varjundeid üldpildist oli sealgi palju.

Või kes teab neid seminari loo- mispäevade-järgsete noorte rühma- misi? Tolleaegsed inimesed oska- vad hinnata vaikimise üllast väär- tust ja palju nad nooremaile pole jutustanud eestiaegse seminari- pere esimestest sammudest õpilas- isetegevuse alal. Pole keegi sõan- danud teha ülevaatlikku kokkuvõ- tetki tolle ajastu pulbitsemistest. Vaid üksikud helgemad pildid ja tähtsamad üritused on kandunud seminari viimaste aastate tegelas- põlveni. Neist selgub aga seda kujukamalt, et seminariperegi ei jäänud külmaks tolleaegsete noor- te tööle, olgu see kodumaakonnas või haaraku üleriigilisi dimensio- onegi.

Säältpäale aga tihenevad mä- lestused.

Kandus siiaigi iseseisvate õpi- lasringide ajastu. Õpilas- ring oli aktiivne keskus, kuhu koondusid aktiivsed noored. Sää- raseid ringe oli seminaris võrdle- misi palju. Kuid ei saa öelda, et

aktiivseid noori olnuks seminari- peres palju: nende kontingent oli võrdlemisi väike, kuid selle eest seesugused noored, nagu seltskon- nategelased kunagi, otsisid tööd kahest, kolmest, rohkemastki rin- gist. Passiivne element on ju nagu pisilane, mis oskab tungida sisse kõikjale, igatahes samas ulatuses või rohkemaltki kui aktiivne, elav, põlev osa noortest. Võidakse küll väita, et õpilasliikumisele neutraal- sed kaasnoored olid paremad õpila- sed, saavutasid õppetöös paremaid hinnanguid, vastasid rohkem tule- vase elukutse kandjate jaoks püs- titatud moraalseile ja teistele nõue- tele. Võib-olla oli see nii siis, kuid oma kutsealal on enamik neist jäänud (võib olla, et ma eksin!) sama innutuks, sama tuletuks, nagu seminarirada sammudes, kuna teis- sed, kes tol ajal pillasid energia- reserve kümnesse tuulde, igasse ringi, igasse algatusse, sageli asja- tultki, need rühivad enamikus edasi hiljemgi ja neil nagu piisab rohkem julgust vaadata otse näkku päris kibedatele eluraskustelegi.

Muidugi võib tuua ka vastupidi- seid näiteid.

4.

Peale õpilasringide oli suur osa õpilaskonna vaimse palge, vähe- malt selle vitaalsema, rahutuma, alatiotsiskleva osa maailmavaate- lises kujundamises täita teistelgi koondistel, kes ei evinud ega tun- nustanud kindlapiirsemat rakin- gut, kes ei sallinud koondumist v o r m i järgi, küll vaid elava ja keskenduva huvi ja mõtte alusel. Siia kuulusid mitmesugu- sed koondised, milliste tüüp-nime- tusena tarvitati meelsasti mõistet „r ü h m“. Joonistamisrühm oli neist väljapaistvaim. See huvi-

grupp, kelle algmed ulatuvad tagasi eestiaegse seminari algpäevini, jättis jälgi hilisematesse lendudessegi, kuigi see ühendus oli hiljem peaaegu minetanud endise vaimu ja asendunud mitte enam niivõrd hingestatud otsijate, kui võrd võib-olla kutseliste „sehendaajate“ grupiga. Hingestajaiks olid neis rühmades peamiselt õppejõud, kes ise tundsid end noortena. Kadusid säärased, siis aeglustus ka rühmanoorte ühise koostöö pulss.

Selliseid koondisi oli teisigi. Oli neidki, kus süveneti poliitiliste küsimuste analüüsimisse. Tehti isegi oma väikesed parteid, vaieldi, vihastuti, lepiti ja oldi jälle kamraadid.

5.

Kolmandaks ning lõppeks hingestab seminaripere isetegevuslike otsinguid eksperimendi teostamine, mis tahab olla nii mõneski mõttes ainulaadne kogu Eesti õpilaskonna senises ajaloos. See moodustab õ p i l a s o m a h a l d u s e a j a s t u, millele tegi aga paratamatu lõpu seminari sulgemine. Õpilaso mahalduse idee tõhusamaid realiseerimiskatseid oli seminaris veel õieti kaks. Juba 1925. a. kevadel loodi õpilasperet keskendav organ õpilasesinduse näol, kuhu kuulus direktor ja igast seminari klassist üks esindaja. Selle peamine siht oli kontakti hoidmine seminari juhtkonna ja õpilaskonna vahel ning mitmesuguste üldisema iseloomuga ühisürituste sooritamine, nagu ajakirja „TARI“ väljaandmine, lugemislaua korraldamine jne. Püsivamat iseloomu aga see algatus ei omandanud, kuna ta sihid ja alused ei vastanud suurelt

osalt vaimule, mis hingestas seminariperet, eriti selle aktiivsemat osa. Ja nii vaibuski selle katse edasiarendamine püsivamaks, mitmepalgsemaks institutsiooniks.

Uuesti realiseerub omahalduse printsiip 1928. a. kevadsemestril, kus otsustatakse luua kogu seminariperet hõlmav omahaldusühik koolkonna nimetuse all, mis ilmselt oli kantud Saksas eriti noorsooideoloogi dr. G. Wynekeni poolt propageeritud „Schulgemeinde“ sihtmõtteid. Kuid rakingkujundati omapäraselt, erinevalt teistes õpilaskondades rakendatud alustest. See tahtis mõnel määral imiteerida riiklikkude võimuorganite hierarhilist astmestikku. Pädevuselt aga kujunes halduslik keskvoim märksa suuremaks, kui kõik senised katsed seminaris ja mujalgi. Tsentraliseeriti majandusala, võeti üle seniste ringide varandused, moodustades neist õpilaskonna ühisvara jne. Ka üleseminariliste ühisürituste teostamine jäi koolkonna ülesandeks. Organiks oli õpilasvanem, koolkonna juhatus, koolkonna esindus ja kõrge ma instantsina — õpilaspere üldkoosolek, kus toimus peale muu ka õpilasvanema ja juhatuse valimine.

6.

Ja sinna paika too areng jäigi. Saabus õppeasutise lõpp. Õpilaspere siirdus uude olustikku, uude tõekspidamiste valdkonda. See isetegevus ja vaim, mis kandis ja hingestas Rakvere seminarlasi, jäi sinnapaika ja elab veel vaid mälestustes. Mälestustes, mis ruttu tuhmuvad, kui neid ei jäädvustata. Nagu raudki roostetab, kui teda ei kaitsta niiskuse eest.

A. Vaigo.

Mõtteid õpetajast, tema tööst ja ettevalmistusest.

I.

Tühjendavale põhjalikkusele pretendeerimata on tahetud käesolevas kirjutises päevakorda tõsta otseseid kasvatus- ja õpetajate-ettevalmistusse puutuvaid küsimusi, mille vastu kunagi ei tohiks muutuda tuimaks.

Meie haridusejuhid on viimaseil aastail tõsiselt otsinud teid ja võimalusi õppe- ning kasvatustöö tulemuste süvendamiseks. Kooli reform, uued õppekavad, algkooli õpetajate ettevalmistuse uutele alustele rajamine, juhatajate laialt ulatuslikud koosolekud, juhatajate laagrid, klassijuhataja-tund, pikk rida igasuguseid eeskirju, õppejõudude ümberpaigutused jne. — see kõik peab koolielu tempot suurendama, õpetajaskonna tegevust elustama, koolitöö viljakust tõstma kõrgemale ning süvendatumale tasemele. Kuid ometi kiputakse nagu unustama ühte: kõik need head ning õilsad üritused varisevad tühjaks tuuletallamiseks, kui nende taga ei seisa füüsiliselt terve, sisemiselt rippumata ja loova tahte impulssidest juhitud vaba õpetaja isiksus. Neid õpetaja-kasvataja kahtlematult sügavaimaid ning määravamaid jõude ning väärtusi ei saa tõsta ainult reglementide ja massikoosolekuid antud direktiividega. Õpetajate vaba edasiharimise ja oma sisemiste varade rikastamise võimaluste laiendamine on keskasutiste tõsisete püüdeis aga kahjuks tagaplaanile jäänud. Ja

Voldemar Raam.

samal ajal, huvitav küll, on edasiharimise suunas teatud määral soiku jäänud ka õpetajate organisatsioonide tegevus, või vähemalt väga lünklikuks muutunud. Kas vabariigi viisteist esimest aastat on kooliuuenduse ja õpetajate edasiharimise alal nii tühjendava intensiivsusega töötanud, et nüüd pole muud enam teha, kui tagasi tõmbuda, kivineda, uusi väärtusi loomata vana kritiseerida ja puht administratiivse ala otse koormava korraldamisega aktiivsust simuleerida?

Õpetajate Liidu poolt korraldatud aktiivsed töökursused on alati leidnud elavat osavõttu. Neid tu-

leks koos Haminiga uuesti elustada, ja siin haridusjuhtide ja tegelike õpetajate ühiseil ettekannete- ja töökoosolekuil võtta päevakorda esijoones ka need probleemid, mida lähemal ajal kavatsetakse lahendada ning läbi viia meie üldises koolielus. Nii ei tuleks muudatused meie koolile mitte ülevvalt alla võõrainana ning tegelikele läbiviijaile läbitundmatutena, vaid ühise töö ning veende tulemusena, ja võrratult suurem oleks siis nende tõhusus ja läbilöögi jõud. Tuleb kahetseda, et praegu sel alal valitseb vaikus.

Millest meeoleolulangus on tingitud, seda on raske selgitada, kuid depressioonist peame üle saama ja üha hoogsamalt tegutsema kooli, see on meie rahvakasvatuse oleviku ja tuleviku huvides. Abinõud kooli õppe- ja kasvatustöö tõstmiseks ei vii soovitud eesmärgile, kui õpetajaskond on tagasihoidlik ja ise kas organiseerituna Liidus ja selle osakondades, või väsimatute pioneeridena üksikultki, ise energiliselt ei asu kooli siseelu vaimsete probleemide lahendamisele.

Kuid kõige selle juures pidagem meeles, et meil on tarvis tihedamalt organiseeruda ja võidelda palju muugi eest. Näiteks õpetaja palgaolud kaugeltki ei soodusta seda vastutusrikast ning rasket tööd. Töökoormus ühes poolkohustusliku seltskonna- ja noorsootööga ei ole ähvardavalt ruineeriv mitte ükski füüsilisele, vaid eriti vaimsele isiksusele. Puhkeajaga kavatsetakse pikemate laagriritega ja eel- ning järelkooli tundidega veelgi lühendada. Ma kar-

dan, et kui siin olukord ei muutu, siis varsti näeme oma koolipõllul aastatelt veel noori, kuid vaimsetl indiferentseerunud ja füüsiliselt kurnatud rauku.

II.

Koolielus üks olulisema tähtsusega küsimusi on vahekord õpetajate ja õpilaste vahel. Huvitaval kombel ei taha selle lahendamine aga kuidagi hooгу võtta, rahuldavaist tulemustest rääkimata. Eriti siin tekib kasvatustöös raskusi, mille ületamine sageli mitte ükski noorel õpetajaametikandidaadil, vaid ka vanematel õpetajatel üle jõu käib. Võime nii palju veel leida õpetajaid, kellel puudub õige dispositsioon suhtumises oma õpilasisse, ja kes teatud sisemise ja välisei halvaksapanuga kohtlevad neile usaldatud kasvandikke. Sääraste õpetajate hulgas leidub ka kõrgema haridusega inimesi, kes on kasvatusteaduse ja pedagoogilise psühholoogia alal ülikoolis saanud võrdlemisi hea teoreetilise ettevalmistuse. Veendunult öeldakse, et õpilane olevat laisk ega tahtvat korralikult õppida. Ainult karmide surveabinõudega võivat last virgutada tööle. Kuid imelik, et nende juures ei vii surveabinõudki eesmärgile. Nõrgalt ja puudulikult edasijõudvate õpilaste arv on hämmastavalt suur ja tõuseb mõnes keskkooliklassis isegi 80%-ni. Sellele kui negatiivsele ja lubamatule nähtusele on mõnes rajoonis inspektorid isegi ringkirjadega vahele astunud.

On põhiliselt ekslik, kui meie suhtumist lastesse määrab seisukoht, nagu oleksid lapsed paljude eitavate omaduste kõige külgseiks

kehistajaiks. Veel halvem aga on, kui sellele seisukohale vastavalt kujuneb õpetaja igapäevane kohtlemine, mis avaldub tõrelemises, ironiseerimises, lapse sisemise eneseväärtusetunde mahakiskumises. Karistusviisid on kohati otse kesk-aegsed. Isegi gümnaasiumes leiavad kasustamist säärased absoluutselt lubamatud karistusvahendid, kui nurkapanemine, massilised järelistumised argipäevadel ja isegi pühapäevil ei anta rahu. Ja siis imestatakse, et lapsed on närvilised ning õppetöö ei edene. Kus on säärase barbaarsuste puhul meie kooliarstid!

Pidagem meeles, et siin esijoones õpetajalt ollakse õigustatud nõudma ja et esijoones tema peab olema suuteline arendama suhtumist lapsesse pedagoogiliste ja psühholoogiliste põhimõtete alusel. Tõsiselt peame võtma last ja kohtlema teda suurimalt lugupidamisega. Lugupidav ning austav kohtlemine on need tegurid, mis annavad kujunevale inimesele tuge ja jõudu võitluses pahedega ja nõrkustega. Väärikas inimene kasvab siiski ainult väärikas õhus-tikus.

Millega seletada seda, et sellel alal paljudes koolides on mittehuldav olukord?

Üks põhjusi, millele siiani veel vähe tähelepanu juhitud, on õpetaja omaenda kooliajast saadud elamused ning muljed. Kui ise ollakse kasvanud koolis, kus kohtlemine tavaline ülemuslik, ainult ühepoolselt arvestav, ja kus pedagoogiliselt häälestatud vaimsus ei olnud küllalt elav, siis ei jõuta ka lühemaajalistes õpetajate-ettevalmistus-

asutistes või ülikoolist saadud teoreetilise ettevalmistusega luua uut pedagoogilist orientatsiooni. Keskkoolist ja algkoolistki saadud elamused ja kogemuslikud arusaamad on niivõrd tugevad, et suurel määral nende järgi kujuneb noore õpetaja suhtumine õpilasesse, õppeaine käsitus ja pedagoogiline arusaamine üldse.

Teiseks põhjuseks on puudulik ettevalmistus pedagoogilise, eriti noorsoopsühholoogia alal. Ainult selle abil on võimalik sügavamalt kõrvaldada eelmises lõikes nimetatud takistavaid tegureid. Pedagoogiline psühholoogia on õppekavades ette nähtud, kuid selle aine käsitletu on nähtavasti niivõrd teoreetiline, et ta ei suuda sihikindlalt mõjustada noore inimese mentaliteedi kujunemist oma tööalal, ega lähtu küllaldaselt määral neist takistustest ja probleemidest, mis tõstatuvad just tegelikus kasvatus-töös.

Pandagu õpetajate ettevalmistusatusis, eriti ülikoolis, rohkem rõhku kooliealise lapse ja eriti murdeeaalise nooruri hingeelu tundmisele. Siinjuures käsitledagu sügavaima põhjalikkusega aluseid, kuidas kohelda õpilasi vastavas eas, kuidas mõista nende mitmekesiseid eluavalduisi ja kuidas läheneda noorele ka nn. hingehoiu probleemide seisukohalt. Viimasele küsimusele, siiani peamiselt ainult teoloogide käsitletud, ei ole meie õpetajate poolt pea mingit tähelepanu pühendatud, ehkki see probleem mitte ainult internaatidega koolide juures akuutne ei ole, vaid igal pool, kus õpetaja tõesti olla tahab õpilase usaldusme-

heks ja ka ta siseilma kasvatajaks, juhatajaks. Eriti suure tähtsuse omavad need nõuded keskkooliõpetajate ettevalmistusel, sest raskemad probleemid sel alal tekivad alles keskkoolitöös.

Teoreetilisest ettevalmistusest üksi on aga vähe. Pedagoogilises õppeasutises endas ja tema harjutuskoolis olgu õpilaste kohtlemine rajatud õigele psühholoogilisele ja pedagoogilisele dispositsioonile. Sääraselt juhitud ja usalduslikus õhkkonnas kasvanud õpetaja hea teoreetilise ettevalmistuse juures oskab ja tahab ka oma koolis kasvatustööd korraldada õiges vaimus.

III.

Seminari kava on vägagi kooramatud. Aineid on palju ja töö selle tõttu rohkesti energiat nõudev. Töörohkus aga ei luba igasse ülesandesse soovitaval määral süveneda, mille tagajärjel õpilast ähvardab haarata pealiskaudne suhtumine ülesandesse ja puudulikud tagajärjed õppetöös. Sellele vaatamata, et materjali on palju, muutub raudvaraks sellest siiski võrdlemisi vähe. Kuidas vältida pinnalisust?

Tuleks kõigepealt kaaluda, kas seminaris ei saaks õppetööd nõnda korraldada, et õpilane erilist rõhku paneks teatud kitsamale aineterühmale, millesse ta süveneks põhjalikult, kuna vastavasse rühma mittekuuluvate ainete ulatus väiksem oleks. Ülikoolis õpitakse üksikuid aineid ülem-, kesk- ja alamastme ulatuses. Ka Dalton-plaan on säärase jaotuse teostanud. Kuidas oleks, kui säärast ainetekäsitlust osaliseltki rakendada seminaris? Vajaliku aluse

määraks õpilase huvi õpetavate ainete vastu ja ainete tähtsus algkooli seisukohalt koos nende arendava mõjuga kasvandiku isiksusele. Selle tulemused viiksid meid palju kaugemale, kui julgeksime ehk lootagi.

Kas ei aitaks see osaliselt lahendada ka probleemi, kuidas õpetajaskonnas senisest suuremal määral kasvatada vastavate võimetega õpetajaid, kes jooksva töö kõrval võiksid teatud määral teotseda ka oma kutseala teaduslikul viljelemisel. Teatud osa algkooliõpetajaid peaks suuteline olema osa võtma teaduslikust tööst, milleks seminari töökorraldus vastavaid eeldusi arendama. Õpilane võib valida ühe algkoolis õpetatava aine, mille vastu tal huvi, ja süveneb sellesse juba seminari päevil. Üks selle stuudiumi ülesandeid on tulevast õpetajat nõnda ette valmistada, et ta pärast võimaluste korral oleks võimeline iseseisvat teaduslikku tööd tegema, kas või seminaris valitud aine alalgi. Algajat juhiks seminaris aineõpetaja, seminari õppenõukogule aga kuuluks sellekohaste juhiste väljatöötamine. Viimasel ajal on teatud ringkondades käesolevat probleemi veel laiemaltki, piirdumata siin otsese kutsealaga, arutletud, ja otsitakse praegu teid, kuidas vastava teadusliku töö kalduvusega õpetajaile oleks võimalik vähendada töökoormist ja neid rakendada abilisiks suuremate teaduslike ürituste teostamisel. Kuid selle küsimuse lähem vaatlus ei kuulu siia. On igatahes selge, kui tahame iseseisvaid ning püsivaid töömehi, kes pole nakatatud tänapäeva laialikiskuvast ja pealiskaudsest vaimust, siis peame juba

seminaris õppetöös ümber orienteeruma paljudes senistes seisukohtades. Kuidas seda teha, sellest on üleval pool juba osaliselt kõneldud.

Ja rõhutan, et töökoolipõhimõtte teostamine ei ole ometi veel pävakorrast kadunud. Ja ainult töökooli pinnalt saame siin edasi ehitada ja otsida. Muidugi ei tule töökooli all mõista säärast kooli, kus füüsiline töö esikohal. Füüsilise töö tähtsust rõhutab ja on alati rõhutanud seminar, kuid nõudnud füüsilist tööd seal, kus füüsiline töö võimalik, nagu aias ja töökodades.

Töökool oma sügavamalt printsiibilt on teatavasti säärane kool, kus õppetöö on korraldatud individuaalse töö põhimõtte alusel. Kuna eesmärgiks on loovate ja iseseisvalt teotsevate inimeste kasvamine, siis ei tohiks retseptiivne teadmiste omandamine senisel viisil enam olla lubatav. Andkem õpilasile rohkem võimalusi iseseisvaks teadmiste omandamiseks vähemalt kooli kõrgemal astmel. Mida rohkem inimene omandab uusi teadmisi isikliku loova töö ja vaevaga, seda sügavamad on need teadmised. See on vana tõde, kuid liigagi tihti minnakse sest ükskõikselt mööda. Ainult iseseisva ja kõige mitmekülgsemalt loova töö õhkkonnas areneb noores seminarikasvandikus see vaimne aktiivsus, mis paneb ta liikuma s e m e s i s t i m p e r a t i i v i s t a e t u n a, aga mitte ainult väljastpoolt tulnud mõjustuste ja korralduste tagajärjel. Ja eks ole meil just tänapäeval vaja iseseisvalt tegutsevaid inimesi, kes mõtlevad oma peaga — mitte ainult kui pedagoogilise uuendustöö teostajad, vaid ka kui r a h v a

vaimsuse kasvatajad ja tegelikud juhid, nagu nad seda olid ärkamisajal ja pimedate venestusegi lootusetuil aegadel.

Kui esialgu siiski ei taheta otustavaid uuendusi maksma panna õppetöö korraldamise alal, siis katsetatagu vähemalt endisest rohkem ja rakendatagu tööviise, mis võimaldavad iseseisvat tööd teadmiste omandamisel.

Et uute tööviiside teostamine mõeldav on ainult senise õppematerjali vähendamise juures, siis ei tohiks karta ka seda sammu astuda. Meetodi uuendamine üksi ei vii eesmärgile.

IV.

Seminar peab oma endiste kasvandikkude edaspidise arengu ja töötulemuste vastu senisest suuremat huvi tundma. Vastasel korral kaotab seminar kontakti tegeliku eluga, kuna puudub võimalus kontrollida, kuivõrd otstarbekohane on tema töökorraldus ja kuivõrd õiged tema pedagoogilised põhimõtted. Sellega seoses on otse üllatav alles hiljuti ajakirjanduses ilmunud märkus, mis teatab kavatsusest kaotada praegu kehtivat õpetajaameti kandidaadi astet ühes juurdekuuluva kursuse ja aruandega. Seda kui algavale õpetajale katselise iseloomuga praktikaajajärku tuleks vastupidi — veelgi süvendada, teatud suunas reorganiseerida.

Tihedama sideme loomiseks seminari vilistlasiga on vaja neid järjekindlalt külastada, ja püüda neid omakorda juhtida kontaktiotsimisele vana koduga, selle vaimu ja saavutistega. Selle juures avaneb soodus võimalus pilku heita algkooli ellu üldse ja jälgida selle tööd kõige mitmepalgsemas

avaldusis. Noorte õpetajaameti kandidaatidega on ühenduse alalhoidmine praktika-aasta vältel eriti soovitav. Jälgides noorte õpetajate arenemist tegeliku töö juures, võib seminari õpetajaskond noorele kaasvõitlejale nii paljudes küsimusis toetust anda ja teda isegi määravalt mõjustada.

Kohustus külastada seminari viilistlasi — tegelikke õpetajaid, peaks kuuluma seminari direktorile ja metoodikaõpetajaile. On täiesti loomulik, et seminari õppejõud selle ülesande sooritamisel töötavad käsikäes koolide inspektoritega. On koguni tungivalt soovitav, et inspektor seminarile annaks üksikasjalikumaid andmeid revisjoni tulemustest. Need andmed võimaldavad seminarile teha järeldusi ka oma töö kohta. Teisest küljest aga koolide inspektorid nõudku andmeid — mida üksikute kandidaatide suhtes eelmisel aastail ka tehtud on — õpetajaameti kandidaadi iseloomu ja võimete kohta, millest lõputunnistus ikkagi täielikku ülevaadet ei anna. Ühtlasi peaksid koolide inspektorid sagedamini külastama seminari ja seminari harjutuskooli, süvenema selle töösse ja põhimõtteisse. Tutvumine seminari õppe- ja kasvatustöö meetoditega võimaldab inspektoril paremini mõista seminari lõpetajaid ja ühtlasi avaldada mõju seminari tööiseloomule.

Suuri tehnilisi raskusi ei tohiks tutvumissõitude korraldamisel olla, sest õpetajaameti kandidaatide arv ei ole väga suur, pealegi osutub paratamatuks tihedama kontakti loomine eeskätt lähemas ringkonnas töötavate vilistlastega.

Raskusi võiks tekitada ehk krediidiküsimus. Omal ajal Haridus-

ministeeriumi Koolivalitsuse direktor tunnistas säärase kontrolli loomise tarvilikuks. 1937.—1938. tegevusaasta eelarve koostamisel endise Tartu Pedagoogiumi juhataja nägi nimetatud otstarbeks ette vastava summa. Vastava palve kohaselt suurendas Haridusministeerium ametisõitude krediiti, kuigi ainult 100 krooni võrra. Esimeste sammude astumiseks oleks nimetatud summast kahtlemata jätkunud.

rv.

On äärmiselt tähtis, missuguses vaimus toimub töö uues seminaris ja missuguste põhimõtete järgi on temas korraldatud tegelik õppe- ja kasvatustöö. Seminaris valitseva vaimsuse kohaselt kujundab noor õpetaja oma elu ja tegevuse tulevikus.

Vanas seminaris püüti töötada kooli uuendusliikumisele sõbralikus vaimus. Tänu sellele on tema õpetajad otsinud üha värskemaid ja tõhusamaid võtteid ainete õpetamisel, ja suhtumine õpilastesse on kõigiti olnud väärikas. Kuigi oli esimesil aastail raskusi töö korraldamisel, siis aja jooksul suudeti ometi luua õhkkond, mis soodne oli noorte õpetajate ja rahvakasvatajate ettevalmistamiseks.

Vana seminar ei saanud oma tööd lõpule viia. Kõige paremas otsimisjärgus katkes tema elulõng. Viimased aastad Tartus olid pühendatud vana töö lõpetamisele ja uute aluste otsimisele. Uued alused töötati välja. Nendele põhimõtetele tuginedes reformis Haridusministeerium algkooli õpetajate ettevalmistamise. Missugune sisu antakse sellele uuele vormile, see selgub hiljem.

Eesti seminarid on rohkem kui rahuldavate tagajärgedega töötanud. Seda tunnistab tema vilistlaste edukas ja suur tööarmastus tegelikus elus. Nad on leidnud tee rahva juurde.

Kui tahab tulevikus ajakõrgusel seista õpetajate ettevalmistus ja eesti rahvakool üldse, siis ei saa-

vuta ta seda käsen-keelan-drilliga ega muu säärasega, mis on vene kooli pärand, vaid jätkates eesti rahvusliku vana seminari idealistlikke, kuid siiski nii elulähedasi traditsioone.

Jõhvis, 9. detsembril 1937.

V. Raam.

Märkmeid käsitöö ja joonistamise õpetuse põhiprobleemidest üldhariduslikus koolis.

Rööbiti vaimse kultuuri arenguga liigub materiaalse kultuuri areng, s. t. kõige selle areng, mis moodustab meie elu välise pale ja kuhu kuuluvad kõik tarbevormid ning kujutav kunst. See elu väline pale on kogu meie kultuuriga sedavõrd tihedalt seotud, et täie õigusega tema järgi hinnatakse rahva üldist kultuursust.

Materiaalse kultuuri taseme määrajaks on ta vormitäius: mida täiuslikumad on ühe rahva tarbe- ning kunstivormid, seda kõrgem on ta materjaalse kultuuri tase.

Vormide täiuslikkust võime hinnata kuue kriteeriumi varal:

a) Hindame tarbevormi kõigepealt nende ratsionaalsuse järgi, s. t. seejärgi, kui võrd eeskujulikult nad suudavad täita oma ülesannet (funktsiooni) ja kui võrd nad soodustavad inimese eluenergia kokkuhoidu.

b) Hindame tarbe- ning kunstivormide vormitäiust ka nende tehnilise viimistluse

ning virtuositeedi järgi, sest selles avaldub nende looja üleolek materjalist.

c) Edasi hindame kõiki vorme nende ornamentaalse ilu seisukohalt, s. t. selle järgi, kui võrd nad rahuldavad inimest korrapärasuse, kontakti, rütmi, sümmeetria, proportsionaalsuse, joonte koordinaatsiooni, värviharmoonia, stiilsuse jne. seisukohalt.

Ornamentaalsele ilu kriteeriumile alluvad kõik tarbe- ning kunstivormid. Kord see ornamentaalsus avaldub vormide ning värvide dekoratiivses paigutuses pinnal, kord masside ruumilises ülesehituses (arhitektuur, skulptuur, ruumilist sügavust taotleval maal).

d) Orgaanilise tervikluse nõue on samuti üks kunstilisi kriteeriume, mille järgi hinnatakse kõiki tehiseid — niihästi tarbeesemeid kui kunstiteoseid. Sellest nõudest lähtudes tahame, et iga tarbeese moodustaks orgaanilise terviku oma ümbrusega, et ta oleks ise omaette samuti orgaaniline tervik, et orna-

ment sulaks tarbeesemega orgaaniliseks tervikuks, et ornament ise oleks omaette orgaaniline tervik, et kõik kunstiteose osad ühineksid orgaaniliseks tervikuks, et teos sobiks ümbrusega jne.

e) Kunstiteostes väärtust määravaks omaduseks on veel nende väljendusrikkus (ekspressioonijõud). Enamasti võibki öelda, et loomisprodukt on kunstiteos vaid siis, kui ta suudab väljendada mingeid elamusi välistes vormides.

f) Lõpuks, vormitäiuse seisukohalt igalt kunsti ja käsitöö produktilt nõutakse, et tas väljenduks teatud individualiteet ning karakter, olgu see siis loova kunstniku, rahva või aja eriloomus ning eriilme.

Igasugune kultuur vajab loojaid, kuid ta vajab ka kandepinda — kultuuri mõistjaid, tarvitajaid, toetajaid ja teostajaid. Loojaks on üksikud isikud — meistrid, insenerid, kunstnikud. Kuid kandepinnana vajab kultuur laia inimühiskonda — tervet rahvast. Tõeliselt kandjaiks siiski kõlbavad ainult need, kelle arenemine küünib selle kultuuri mõistmiseni.

Lähtudes materiaalse kultuuri seisukohalt, võib öelda: selle kultuuri kandjaiks on vaid arenenud vormitundega ning vormitahtelised isikud. Selliste isikute kasvatamine on kooli üheks kultuurülesandeks. On seda ülesannet koolis küllalt rõhutatud? On suutnud koolid seda ülesannet täita?

Meie kooles vormitunnet arendatakse peamiselt kahe õppeaine kaudu, need on käsitöö ja joonistamine. Kuid need õppeained on olnud kaua vaeslapse

osas teiste õppeainete keskel. Alles kooliuuenduslik liikumine on nende tähtsust uuesti hakanud rõhutama, kuid kahjuks selle hea algatuse teostamine on kooles suurelt osalt põhjuseks, miks viimastel aegadel jällegi märkame teatud reaktsiooni nende ainete hindamises.

Suurem osa meie kasvavast noorsoost omandab 6-kl. algkooli hariduse, või ei suuda sedagi teostada. Kuid isegi 6-e klassi lõpetaja on koolist lahkudes veel liig noor selleks, et teda oleks võimalik otsestelt sisse lülitada kultuurühiskonda. Kas saab sellisest noorsoost võrsuda rahvas, kes suudab olla kandepinnaks kõrgele kultuurile? Vist mitte. Kui siin abiks ei tule sunduslik täienduskool ning intensiivne vabaharidustöö, siis on meie kultuuri areng pidurdatud.

Ka õpetajate ettevalmistuses tuleb vormitunnet harivaid aineid rõhutada enam senisest — see tagaks paremaid tagajärgi ka koolis sel alal.

Millised oleksid need teed, millede kaudu teostatakse vormitunde arendamist?

Tarbevormide ratsionaliseerimise küsimused on leidnud suure põhjalikkusega käsitlemist tehnikas. Õpitagu siit, kuidas kõik kujuneb vankumata loogika ja matemaatiliste arvestuste najal. Kuidas seda koolis rakendada, sellele on juhtinud juba G. Kerschensteiner oma raamatus „Begriff d. Arbeitsschule“ toodud näidetes.

Õppides tehnilisi võtteid käsitöös ning joonistamises, õpilane tutvub tehnilise täiuse mõistega. Kuigi õpilane ise veel ei jõua selle täiuseni ning virtuositeedini, ometi tal on avatud tee selle mõist-

miseks Kindlasti suudab just siin kutselaadne täienduskool ning kutsesekool palju ära teha.

Ornamentaalse ilu mõistmist arendavad koolis kõigepealt ornamentaalsed harjutused, kuid ka kuubiliste masside ilusat paigutust tuleks harjutada — olgu savist voolides, või puu- ning papp-mudeleid rühmitades. Samuti tuleks kõigis õpilaste poolt valmistatud piltides toonitada seda ornamentaalset külge.

Orgaanilise tervikluse tunne on meieaja inimesil tihtigi puudulikum kui inimesil minevikus. Selle tunde arendamiseks on seepärast eriti palju teha käsitöö ja joonistamise õpetajail. Häid võimalusi selleks pakub kaunistuste valmistamine, mis kasvanud välja tarbeeseme materjali struktuurist (nagu tekstiilalal pilud ning muud ažuursed ornamendid) või konstruktsiooni loomusest (raamistikude kaunistused mööblis). Palju võimalusi on koolis ka selleks, et selgitada ornamendi sulatamist üheks tervikuks tarbeeseme üldkujuga ning värvusega, tarbe- ning iluesemete sobitamist ümb-rusega jne.

Väljendusprobleemi mõistmaõppimine viib meid kõige otsemasse kontakti vaba kujutava kunstiga. Kuigi väljendusprobleem kuulub kujutava kunsti raskemate probleemide hulka, ometi õpilaste tutvustamine temaga on võimalik isegi algkoolis. Tuntud Saksa joonistamise pedagoog R. Rothe on oma metoodikates selleks esitanud häid näiteid. Vist küll kõige edurikkamaid tagajärgi annab *dramatiseerimise* kasustamine. Dramatiseerides lapsed aimavad järele külma käes lödiseva vaeselapse kehaseisu, rasket koor-

mat vedava hobuse pingutusi ja liigutusi ning isegi leinakase oks-tes avalduvat kurba meeoleolu. Olles kõike seda enese keha žestides väljendanud, nad suudavad seda väljendada ka paberil kujutades.

Kõige raskemaks probleemiks on küll laste juhtimine isikupärase ning rahvusliku vormi juurde. Ei ole kahtlust, et andekamate õpilaste juures teatud isikupäras-joont võib saavutada, samuti võib saavutada rahvuslikku joont, läh-tudes rahvakunstist. Kuid siiski peab siin veel üles seadma mõndagi küsimusmärki.

*

Peale vormitunde arendamise joonistamine taotleb veel teist ülesannet: võimaldada mõtete väljendamist ka kujutiste kaudu, n. ö. piltkirja kaudu.

On selleks vajadust? Väga suurel määral. Kes vähegi jälginud viimaste aastate teaduslikku ja populaarteaduslikku kirjandust, see märkab, kuidas seal ikka enam ning enam üle minnakse mõtete selgitamisele kujutiste varal. Nende kaudu selgitatakse esemete kuju ning ehitust (haabitus ja konstruktsioonjoonised), teatud protsesside käiku ning nähtuste kausali-teeti (protsess-kausaal-joonised), nende varal määratakse ka esemete paigutust ruumis (plaan, kaart), samuti alluvuse ning süsteemi vahetordi (skeemid) või funktsionaalset olenevust (vt. autori artikkel „Eesti Kool“ 1936 — nr. 8). On palju alasid, kus sõnaline väljendus ei suuda kuidagi asjaolusid selgitada — õieti kõiki vorme ning värve on võimalik edasi anda üldse ainult kujudes ning värvides.

Piltkirjas tuleb taotleda kiirust, lihtsust ning selgust; seepärast

tuleb tarvitada skeemilist kujutamisviisi ja tihti kasutada koguni kujutiste asemel kokkuleppe-märke (matemaatilised, tehnilised, kartograafilised, meteoroloogilised, keemilised jne. kokkuleppe-märgid).

*

Viimastel aastatel on vahel olnud kuulda kõnelusi liialdamisest joonistamisega ja käsitööga. Muidugi on see süüdistus üldiselt võttes, täiesti alusetu. Küll aga võib küsida, kas on joonistamist alati õpetatud, silmas pidades tema õigeid ülesandeid kultuur-elus? Kas ta ei ole vahel muutunud mingiks mõnusaks ajaviiteks ja „tunni täitmise abinõuks“. (Peetagu meeles, et täiusliku vormi jõutakse ainult raske töö kaudu!). Kas ei avaldu sellistes süüdistustes aga ka meie puudulik arusaamine kõrgetasemelise vormikultuuri tähtsusest, puudulik arusaamine sellest, kui vormivaene on veel meie elu väline pale nii külades, alevites kui linnades, puudulik arusaamine ka sellest, et tõsine kultuur avaldub alati ka väliselt.

A. Remmel.

Seminari vilistlas-pere suvipäevist.

A. V.

Seda seminariperet on päris palju. Nüüd muidugi kõik juba vilistlased ja laiali üle maa. Endiste mälestuste säilitajaks ja endiste koolikaaslaste ühendajaks on nüüd vaid ühine töö ja — mis tähtsam, ühine koondis Vilistlaskogu näol.

Raske on Vilistlaskogul koondata laialipaisatud seminariperet. Igaüks on pidevalt kinni igapäevaste kutseülesannetega. Mõned on liiga kaugel, liikuminegi nagu raske. Mõned on jälle sattunud teistesse keskustesse, mis ühendavad tugevamini. On neidki, kes ei taha kuuldagi endistest kaasavõitlejatest. Aeg taob tõesti talvu inimeste vahele.

Seminaripere peamiste kokkupuute võimalustena korraldab Vilistlaskogu traditsioonilisi suvipäevi. See üllas komme näib üha kasvavat, süvenevat. See tradit-

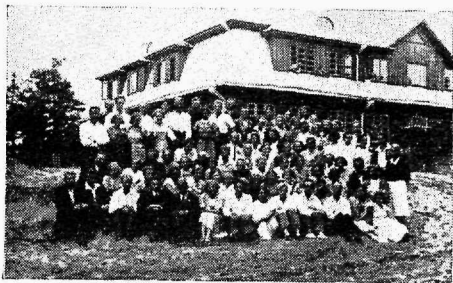
1. suvip. Narva-Jõesuu mererannal.

sioon omandab järjest siduvama mõtte, las vaid möödub aastaid ja paisub tusk vanade armsate mälestuste vestutamise järgi.

Esimene neist kokkutulemisist toimus Narva-Jõesuus 24./25. juulil 1932. Vilistlasi koos poolsada, nende hulgas arvukalt veneaegseid lõpetanudki. Rakverest sõideti kohale omnibusega. Esimesel päeval tehti ettekande-koosolek kauni metsa all, kus kõnelesid ksvil. E. Suurväli ja K. Blum (Laidmaa). Õhtul süüdati rannas lõkketuli ja vestutati lugusid vene- ja omariiklusaegsest seminarist. Kesköö ületati tantsuga; ringimängugi löödi rannaliival. Ja siis kas koolimajja

kotile või kuursaali, nii kuidas kellelgi veres. Teisel päeval purjetati mootorpaadil Eesti Ingerisse — Kullakülla, kus külastati ksvil. L. Reijo't. Öhtupoolikul peeti Vilistlaskogu üldkoosolek ja siis hooga lauluga Rakverre tagasi. Tuju oli ülev ja algus seega tore.

Teinegi suvipäev oli Narva-Jõe suus, seekord aga 30./31. juulil

4. suvip. osav. Võsu algkooli ees.

2. suvip. osav. Eesti-Ingeris.

huvides pidama paar-kolm manitsustki. Sest ülemealiku seminaripere pärast ei tohi ometi laiaast maailmast kokkusõitnud suvitajarahvast hoopiski pagema peletada.

Järgmisel päeval toimus jällegi väljasõit piki tuntud Roossonit Eesti-Vene piirile. Lauldi mootoriga võidu. Tuju oli niivõrd hea, et hoidu krampidest.

1933. a. Osavõtjaid juba pisut rohkem — nii 56. Esimesel päeval oli töökoosolek, kus kõneles kirjanik Mait Metsanurk. Pärast lõunat oli Vilistlaskogu üldkoosolek ja õhtul lõbus koosviibimine kohaliku algkooli ruumides. Löödi kõvasti tantsu ja tehti mehemoodi mürtsu, nii et postikordnik pidi supelsakste unerahu säilitamise

5. suvipäevast osav. Võsul.

3. suvipäevalt Mallas.

3. suvipäevad olid 21. ja 22. juulil 1934. a. Kunda-Malla algkoolis, seminari endises asupaigas. Koos 60 noorem- ja vanemat vilistlast. Päevad algasid tujuküllase koosviibimisega õhtulauas. Üleva meeleolu eest hoolitsesid ksvil. J. Parijõgi oma igiuute mälestuskildudega jt. Sealt peale algab ka Vilistlaskogu nii kuulsusrikka „kul-

6. suvip. osav. Voka algkooli pargis.

bi“ ajalugu. Selle leidis tollaegne Vil.-kogu esimees Kunda-Malla algkooli ühest klassist ühe õpilaslaua sahtlist. Kohe tunnistati see Vilistlaskogu seniiori ametimärgiks igavesest ajast igavesti, mille üleandmine vanalt esimehelt uuele peab toimuma pidulikult kärarikka tseremooniaga.

Pärast õhtulauda tehti pargi põliste puude all lõkketuld.

Järgmisel päeval peeti Vilistlaskogu aastakoosolekut ja siis merele. Merel paadinina Uhti saare poole, kuid udu oli niivõrd tugev, et hädavaevu leiti üles Kunda sadamakai Tuju oli sellele vaatamata ülev, nagu ikka.

Nüüd algas Vilistlaskogu ajaloos Võsu ajajärk. 4. suvipäevad toimusidki juba sääl — Võsu kooli ruumides — 20., 21. ja 22. juulil 1935 a. Osavõtjaid seekord päris rekordiliselt — üle saja kaasvilistlase oli tulnud kokku. Esimesel päeval — laupäeval — oli meeoleukas koosviibimine, kus soojendati seminaripõlve mälestusi ja õpetajatele mängitud vempe. Järgmisel päeval oli aastakoosolek ja õhtul pidu Võsu rahvamajas. Kanti ette seminarlaste lööktükk „Parvepoisid“, lisaks orkestripalu

ja laulu. Kolmandal päeval peeti „kaatripäeva“ ja muidu pidustuste tagatippu. Grupp otavõtjaid matkas Käsmu ja Lobineemele. Meeleolult ja hoogsuselt ei jäänud needki päevad maha endistest.

Järgmised — 5. suvipäevad — olid jällegi Võsul, seekord aga 25.—27. juul. 1336. a. Siingi alustati koosviibimisega koolimajas ja oldi rannas muusikal. Teisel päeval oli ettekandekoosolek aktuaalsete kutsealaste küsimuste üle. Sellele järgnes Vilistlaskogu aastakoosolek uue presiidiumi valimiseks. Sõnade tegemise sekka supeldi ja kasutati muidu looduskaunist Võsu rannikut. Osavõtjaid oli tublisti — nii 80 ümber. Õhtul oldi Rahvamajas peol, ise seekord etendust ei antud. Meeleolu ei suutnud segada vihmki, mis õhtul sundis suvipäevlasi ulualla, kus aga oli ülemeelikut pillerkaari laialt.

Viimaste — arvult 6. — suvipäevade paigaks oli valitud Viru rannikul asetsev Voka, kus resideeriti kohalikus algkoolihoones. Kokkutulek toimus seekord 30., 31. juulil ja 1. augustil. Osavõtjaid nii 80 või veidi üle sellegi. Elati nagu vanasti seminari internaadis; ühine toidulaud löi sobiva meeoleu, koduse õhkkonna. 30. juulil külastati läheduses asetsevat Oru lossi. 31. juulil anti Toilas kontsert. Viimasel päeval peeti aastakoosolekut ja tehti lõppkoosviibimist. Särtsu oli omajagu. Kokku oli tulnud peamiselt vilistlaskonna noorem osa.

Kes aastate jooksul suvipäevadel käinud, see otsigu ennast juuresolevalt tibatillukestelt piltidelt. Ja kes sealt ennast ei leia, see tulgu kindlasti järgmistele suvipäevadele...

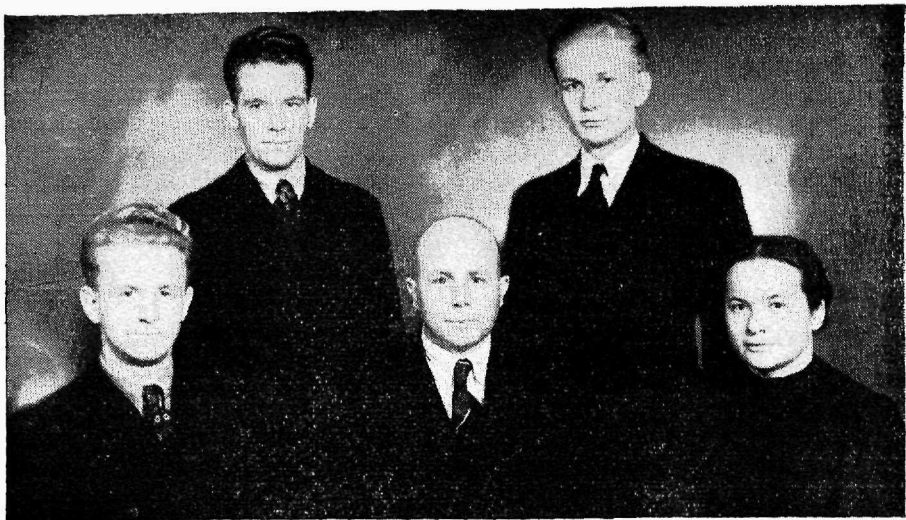
Rakvere Õpetajateseminari Vilistlaskogu.

Vilistlaskogu asutamise mõte algatati seminari 3. lennu lõpetajate poolt. 2. sept. 1925. a. peeti Seminaris Vilistlaskogu asutamiskoosolek, kus võeti vastu ajutise toimkonna poolt välja töötatud põhikiri ja otsustati see saata registreerimiseks. Järgmise aasta algul saabus põhikiri kinnitatult tagasi ja kogu võis oma tegevust alustada. Esialgne tegevus seisis esijoones vilistlaspäeade korraldamises, milleid peeti tavaliselt üheaegselt õpetajaameti kandidaatide kutsekursustega, siis referaat- ja ettekannete-õhtute korraldamises õppeaasta kestel, millest osa võtsid ka seminari viimase ja eelviimase klassi õpilased.

Vilistlaste osavõtt kogu tegevusest ei olnud algaastail just eriti rohkearvuline ega hoogne. Sellest tingituna jäi mõnigi ilus kavatsus ainult kavatsuseks, samuti ei suudetud organiseerida ka kuigi suurearvulist liikmeskonda. Millest oli tingitud passiivsus Vilistlaskogu vastu, pole tänapäevalgi veel küllalt selge. Arvatavaiks põhjusiks olid: asja uudsus, mitteküllaldase energiaga juhitud vilistlaste organiseerimine, mis omakorda oli tingitud asjaolust, et Vil.-kogu juhatuse liikmed asusid üksteisest kaugel ega saanud pidada vajalikku kontakti, mille tõttu puudus energiliselt teotsev ja juhtiv keskus, vilistlaste laialipaiskumine üle kogu kodumaa, sukeldumine kutse- ja seltskonnatöösse jne. Sellegi pääle vaatamata suudeti väiksemas ulatuses teostada mõnigi ettevõtte ja valmistada pinda Vil.-kogu hilisemaks laiaulatuslikumaks tegevuseks.

Vil.-kogu tegevus muutus intensiivsemaks 1929. a. sügisest alates, vil. A. Nurga asumisega Seminari harjutuskooli juhataja kohale. Teotsedes keskkohas ja lähimas kontaktis Seminariga, suutis ta mitme aasta kestel Vil.-kogu esimehena muuta Vil.-kogu tegevuse võrdlemisi intensiivseks ja tõmmata kogu tegevusest aktiivselt osa võtma rohkearvulist vilistlastepere. Vil.-kogu poolt üritatavad ettevõtted muutusid üha sagedamaks ja osavõturohkemaks. — Kolmel aastal järgemööda üritati Vil.-kogu suurimate ettevõtetena kontsert-pidusid, mis kujunesid osavõturohkeks (ka vilistlaste arvult) ja andsid rohkesti sissetulekut. Viimane asjaolu lõi Vil.-kogule tugeva majandusliku baasi, mille tõttu võidi toetada abivajavaid vilistlasi ja seminari õpilasi ühekordse toetusega või pikemaajalise protsendita laenu andmisega.

Eriti hoogustus Vil.-kogu tegevus 1932. a., s. o. Seminari likvideerimise-aastal. Sellel aastal korraldati terve rida laiaulatuslikke ettevõtteid ja pandi alus mitmele suuremale üritusele. Neist tähtsamad olid: 1) Vil.-kogu ja Seminari Koolkonna poolt ühiselt korraldatud lõppaktus koosviibimisega Seminari õppetegevuse lõpetamise puhul 8. juunil 1932. a., millest osa võttis üle 400 inimese, neist umbes poolteistsada vilistlast; 2) esimese Vil.-kogu suvipäeva korraldamine Narva-Jõesuus sama aasta juulikuu lõpul, mis sellest ajast pääle saavad traditsiooniliseks ja korduvad igal aastal samal ajal kusagil kodumaakonna kaunimas kohas, eelistatult rannikul; 3) Seminari

R. O. S. vilistlaskogu juhatus.

asutamise 20. a. mälestuspidustuste korraldamine Rakveres sama aasta detsembrikuus, mil puhul peeti pidulik aktus Rakvere Rahvamajas ja anti avalik kontsert Rakvere Käsitööliste Seltsi saalis. Pidustuste puhuks tõi Vil.-kogu omal kulul Tartust Rakverre kõik endised Rakvere seminari õpilased, arvult 70 inimese ümber, kes aitasid sisustada aktuse ja kontsertpeo kava. Ka alustati samal aastal Vil.-kogu juhatuse poolt Seminari albumi väljaandmise mõtte. Suvipäeval moodustati vastav toimkond ja albumi eeltööd algasid. Kuigi esialgu loodeti albumi eeltööde ja kirjastamisega õige ruttu valmis saada, on albumi väljaandmine tehnilistel ja majanduslikel põhjusil ootamatult pikale veninud ja võib teostuda alles lähemal aastail. Seminari likvideerimisel võttis Vil.-kogu Seminari Koolkonnalt üle Koolkonna ajakirja „Tarmo“ ja jätkab selle väljaandmist album-ajakirjana.

Ühenduses Seminari likvideerimisega tuli muutmisele ka Vil.-kogu põhikirj. 1933. a. — 2. suvipäeval Narva-Jõesuus toimus uue põhikirja vastuvõtmine ja Vil.-kogu asus tööle uuendatud alustel. Sellest ajast pääle on kogu tegevus üha suurenenud ja Vil.-kogu organiseeritud liikmeskond tublisti kasvanud. Et koondada Vil.-kokku kõiki Seminari lõpetajaid ja Seminaris töötanud õpetajaid, on vilistlased oma asukohtade järgi jaotatud usaldusmeeste rajoonidesse. Usaldusmehed on vahendajaiks oma ringkonna vilistlaste ja Vil.-kogu vahel. Nad informeerivad kaasvilistlasi Vil.-kogu tegevusest ja kavatsusist (sel määral kui seda ei tee Vil.-kogu ise ringkirjaliselt), võtavad vastu liikmeks, albumi ettetellimisi, levitavad „Tarmot“ jne.

Kuna seminaripere oli omal ajal Virumaa tuntuim laulurahvas, siis püüab seda positsiooni säilitada vilistlaspergi. Koos suvipäeva-

dega korraldab Vil.-kogu ka kontserte ja püüab sel teel oma üritusist osa võtma tõmmata ka laiemaid rahvahulki — 1935. a. korraldati kontsert-pidu Võsul, 1937. a. kontsert Toilas, eelolevail Seminari asutamise 25. a. mälestuspidustustel antakse kontsert Rakveres ja kavatakse seda korrata eeloleval suvipäeval kusagil maal.

Vilistlaskogu tegevus on aastate jooksul muutunud hoogsaks ja kogu ümber koondunud organiseeritud liikmeskonnana enamik Seminari rohkearvulisest vilistlaspe-rest. Vilistlaste kogunemised, eriti suvipäevad, on muutunud vilistlastele oodatud suursündmusiks. — Hoogne meeleolu, võimas laul, lõbusad mälestused, naljad ja sekka mõni tund tõsist tööd töökoosolekuil on neil päevil alati liitnud terviklikuks pereks kõik vilistlased, vaatamata sellele, et lõpetamise ajalise vahemaa tõttu üksteisega tihti alles esmakordselt kohutatakse.

VILISTLASKOGU TEATEID.

1. Vilistlaskogu juhatus: esimees — vil. A. Nurk, abiesimees — vil. K. Kreek, sekretär — vil. M. Kaisla, laekur — vil. O. Siirak, abisekretär — asjaajaja vil. A. Tammaru.

2. Juhatuse aadress: Aluvere algk., Sõmeru p.-ag.; laekuri aadress (rahalisteks asjaajamisteks): Kadrina algk., Kadrina.

3. Liikmemaksu (1 kroon aastas), ja albumi ettetellimisraha (5 krooni) võtavad vastu Vil.-kogu usaldusmehed kohadel ja Vil.-kogu laekur. Raha võib saata ka posti teel.

4. Vil.-kogu ajakirja „Tarmo“ käesolev number saadetakse kõigile vilistlastele. Numbri hind Kr. 0.70 palutakse tasuda usaldusmeestele või saata postiga Vil.-kogu laekurile. Soovi korral saadetakse välja ka eelmisi „Tarmo“ numbreid (nr. nr. 2., 3. ja 4.), hinnaga à 25 senti.

5. Seminari asutamise 25. aastapäeva mälestamiseks korraldatavate pidustuste üldkava:

3. jaan. 1938. a. Kogunemine, majutamine, kooride ja orkestri harjutus.

4. jaan. 1938. a. Kooride ja orkestri harjutus. Kell 16.30 end. Semi-

nari ruumide külastamine. Kell 17.30 tõrvikrongkäik end. Seminari eest Vabadussõjas langenud kangelaste mälestussamba ette, pärja asetamine sambale, rongkäigu jätkamine Vallimäe veerule Fr. R. Kreutzvaldi mälestussamba ette, tõrvikute põletamine. Kell 19.00 aktus Rahvamajas, kell 21.00 koosviibimine „Du Nordi“ saalis.

5. jaan. 1938. a. Kontserdi peaproov. Kell 20.00 kontsert „Du Nordi“ peosaalis.

ALBUMI ETTETELLIJAILE.

Albumi väljaandmine, milline kavaseti teostada Seminari asutamise 25. aastapäeva mälestuspidustusiks, pidi kahjuks tehnilisil ja ajanduslikel põhjusil jääma teostamata. Kuna toimkonnal tuli vahepeal leida uusi autoreid üksikutele albumi artiklitele, samuti ka veneaegse seminari ajaloolise ülevaate kirjutamine vähese arhiivmaterjali põhjal osutus raskemaks kui esialgu võidi arvata, siis ei jõutud albumi eeltöödega nii kaugele, et oleks võidud asuda viimase kirjastamisele. Albumi sisulise ettevalmistuse viimistlemiseks, eriti ajaloo osas, klub veel mõned kuud. Albumi biograafiline osa, üksikud

eriartiklid ja pildimaterjal on trüki-
valmis ja vajab vaid vähemaid täiendusi
ning parandust. — Pildimaterjali täien-
damiseks ja vahetamiseks (isiklikud pil-
did) on veel võimalusi.

Vil.-kogu üldkoosoleku otsuse koha-
selt toimub albumi kirjastamine ainult
siis, kui ettetellimisel on kogutud vähe-
masti pool kirjastuskuludest, s. o. ligi-
kaudu 1.100 krooni. Kuna senini on
ettetellimistega suudetud koguda ainult
600 kr. ümber, on vaja koguda veel 500
krooni, et asuda albumi kirjastamisele.
Ettetellimisel kogutud raha paigutatakse
panka albumi-fondi arvele.

Vil.-kogu tahab kavatsetas albumi
mis näha kultuuriajalooliselt suure

väärtusega teost, sellepärast ei kiirus-
tata tema väljaandmisega ülepeakaela.
Pikema aja jooksul kogutud allikad ja
üksikteate üha väärtustavad ja rikasta-
vad teost ning ajaloolise, perspektiivi
kaugenemine muudab selgemaks ja
kindlapiirsemaks sündmuste käigu. —
Seni on albumi väljaandmise pikenda-
mine tulnud albumile aina kasuks.

Vil.-kogu juhatus loodab siingi kõigi
vilistlaste kaastööle. — Iga väärtuslik
teade, iga albumifondi maksetud kroon
viib meid sammukese lähemale me
ühise suurettevõtte teostamisele — al-
bumi väljaandmisele.

Albumi toimkonna aadress: A. Nurk,
Lai 28, Tartu.

Rakvere Õpetajate Seminari vilistlaste nimestik.

(Vene- ja omariikluseaegsed lõpetajad).

- Rakvere ringkond*, — usaldusmees:
A. Aro.
1. Jõulmaa (e. Juulmann), Aleksander
— Viru Maavalitsus.	11. Aro, Arnold — Linna 2. alg., Rak-
vere.
2. Tingas (s. Rükkel), Milde — Tal-
linna t., oma äri Rakvere.	12. Tambik (s. Mägi), Marta — Vak-
sali t. 23, Rakvere.
3. Henno (. Lindman), Natalie —
linna 2. alg., Rakvere.	13. Takjas (s. Sutter), Linda — Viru
Maavalitsus.
4. Takjas, Toomas — Viru Maavalit-
sus, Rakvere.	14. Tomson (s. Freirik), Mary — Rak-
vere.
5. Tinuri (s. Kangert), Salme — Vi-
rumaa Täiendusk., Rakvere.	15. Viilu (s. Erm), Hilda — Alek-
sandri 33, Rakvere.
6. Jõulmaa (s. Martin), Hilda — Par-
kali 9, Rakvere.	16. Adem, Melanie — Lille 15, Rak-
vere.
7. Pank (s. Falk), Meeta — Pajusti
algk. Vinni.	17. Läänson, Voldemar — Rakvere Lin-
navalitsus.
8. Kulbas (s. Vihmann), Friida —
Rakvere.	18. Jõgis, Albert — Linna 1. alg.,
Rakvere.
9. Laabo, Glafiira — Linna I algk.,
Rakvere.	19. Orav (s. Suuban), Alvine — Rak-
vere.
10. Lille, Hugo — Lai t., oma äri, Rak-
vere.	20. Hendrikson, Nadežda — Tallinna t.
33, Rakvere, (ajut. Tartus).
	21. Neitsov (s. Sikka), Helmi — Side
tn. 12, Rakvere.
	22. Ilves, Linda — Piiri 6, Rakvere.

Aluvere-Rägavere ringkond, — usaldusmees: *E. Saluveer*.

1. Palmisto (s. Vaino), Magda — Rägavere algk., Rägavere.
2. Landsman, Adeele — Vaeküla.
3. Saluveer (e. Schwarzberg), Enn — Aluvere algk., Sõmeru.
4. Saluveer (s. Vall), Amanda — Aluvere algk., Sõmeru.
5. Toom (s. Lang), Erika — Sõmeru.
6. Laidmaa (s. Veerbaum), Linda — Rägavere algk., Rägavere.
7. Tammaru (e. Tamman), Ants — Aluvere algk., Sõmeru.

Haljala ringkond, — usaldusmees: *E. Saage*.

1. Lassur, Friedrich — Haljala algk., Haljala.
2. Laidmaa (e. Blum), Karl — Põdruse algk., Haljala.
3. Mäe, Salme — Kloodi algk., Haljala.
4. Lahi, Riho — Võiõpere algk., Haljala.
5. Lahi, Linda — Võiõpere algk., Haljala.
6. Saage, Elmar — Haljala algk., Haljala.
7. Eessaar (s. Neuhaus), Irene — Põdruse algk., Haljala.
8. Kaardimets, Johanna — Haljala algk., Haljala.
9. Vainlo (e. Viideberg), Heleene — Haljala algk., Haljala.
10. Mikiver, Hilda — Võiõpere algk., Haljala.
11. Irval, Adolf — Võiõpere algk., Haljala.
12. Erilaid (s. Lamval), Meeta — Aaspere vallavalitsus.
13. Lamvol, Vilhelmine — Varangu algk., Varangu.

14. Peebo (s. Vahter), Liidia — Varangu algk., Varangu.

Võsu-Vihula ringkond, — usaldusmees: *A. Kalda*.

1. Raudla (e. Pelfeldt), Riho — Vihula algk., Vihula.
2. Saar, Ferdinand — Annikvere algk., Salatse.
3. Stöckenius (s. Lehtmets), Elfriede — Vergi algk., Vergi.
4. Kalda (e. Hiršfeldt), Ants, — Võhma algk., Võsu.
5. Pukk (s. Palm), Reet — Palmse.
6. Kaaman (s. Pruun), Ella — Käsmu.
7. Veskoja (s. Talpsepp), Marie — Võsu algk., Võsu.
8. Heinmaa (s. Kleemann), Minna — Lahe kl., Võsu.
9. Rootalu (e. Rosenbaum), Bernhard — Kavastu algk., Salatse.
10. Rootalu (s. Toomingas), Eerika — Annikvere algk., Salatse.
11. Tõldsepp (s. Hirsfeldt), Helmi — Võhma algk., Võsu.
12. Raudla (e. Pelfeldt), Roman — Võsu algk., Võsu.
13. Saage (s. Klaumann), Helene — Kavastu algk., Salatse.
14. Kilkson, Margarete — Karepa algkool, Rutja.
15. Kreek, Karl — Vergi algk., Vergi.
16. Erme (e. Esbaum), Kusta — Sagadi algk., Sagadi-Võsu.
17. Gustavson, Hilda — Sagadi — Võsu.
18. Laigu (e. Puumann), Alma — Palmse algk., Palmse.
19. Rõhtla (s. Jalakas), Helmi — Lõõbu algk., Läsna.
20. Vaikla (e. Freudenberg), Linda — Võhma algk., Võsu.

21. Aaring (e. Böckler), Feliks — Vihula algk., Vihula.
22. Markin, Aliide — Vihula algk., Vihula.

Iisaku ringkond — usaldusmees:
E. Peep.

1. Peep (s. Leesmann), Ellinor — Iisaku algk., Iisaku.
2. Suuroja (Pikkof), Leida — Iisaku algk., Iisaku.
3. Juuse, Nikolai — Porskova algk., Iisaku.

Kunda ringkond, — usaldusmees:
A. Koort.

1. Koort, Artur — Malla algk., Kunda.
2. Puusepp, Ella — Malla algk., Kunda.
3. Mardus (e. Volban), Penno-Kunda algk., Kunda.
4. Ong (s. Laagern), Elviira — Kunda, oma äri.
5. Tamm, Rudolf — Kunda algk., Kunda.
6. Mänd, Ottomar — Malla algk., Kunda, (ajut. Tartus).

Kadrina ringkond, — usaldusmees:
O. Siirak.

1. Penno, Rudolf — Hulja — Kadrina.
2. Juuse, Vello — Udriku, Kadrina.
3. Rebane (s. Kadarpiik), Aliide — Lasila algk., Kadrina.
4. Sallaste (s. Sutter), Marie — Undla v. v. Kadrina.
5. Läänsoo, Anna — Imastu algk., Tapa.
6. Riispapp, Valter — Kadrina algk., Kadrina.

7. Väinaste (s. Püss), Salme — Hõbeda algk., Kadrina.
8. Kirsipuu, Liidia — Kadrina algk., Kadrina.
9. Elhi, Leida — Kallukse kl., Kadrina.
10. Salu, Herbert — Kõnnu algk., Kadrina.
11. Siirak, Otto — Kadrina algk., Kadrina.
12. Laheveer, (e. Laks), Johannes — Hulja algk., Kadrina.

Karitsa-Mädapea ringkond, — usaldusmees: *H. Hinno.*

1. Soider (e. Strauss), Eerich — Mädapea algk., Mädapea.
2. Tammik (s. Vall), Helene — Karitsa algk., Karitsa.
3. Lepasaar (s. Juurik), Salme — Mädapea algk., Mädapea.
4. Kuusik, Alfred — Mädapea algk., Mädapea.
5. Hinno, Hugo — Karitsa algk., Karitsa.
6. Soider, (s. Kerje), Linda — Mädapea algk., Mädapea.

Väike-Maarja ringkond, — usaldusmees: *A. Koch.*

1. Oglas (e. Aalbau), Karl — V.-Maarja keskkool.
2. Hasselgreen (s. Ernits), Hilda — V.-Maarja.
3. Ilmaste (s. Komp), Salme — Rae-kiila algk., Porkuni.
4. Reinhold (s. Traks), Vernanda — Eipri algk., V.-Maarja.
5. Koch, Amilde — Tamsalu algk., Tamsalu.
6. Oglas (e. Aalbau), Lembit — Saksi algk., Saksi.

7. Talvi (e. Talfeldt), Hilda — Kiltsi algk., Kiltsi.
8. Pärnamägi, Meeta — V.-Maarja.
9. Vaiksalu (e. Vaakmann), Endel — Avispea algk., V.-Maarja.

Simuna ringkond, — usaldusmees:
S. Leppviikmann.

1. Leede (e. Bastig), Anne — Simuna algk., Simuna.
2. Tõlpus (s. Kümnik), Eliise — Rohu algk., Simuna.
3. Leppviikmann, Salme — Simuna algk., Simuna.
4. Kaasik (s. Viidorf), Liidia — Padu kl., Simuna.
5. Kaasiko (e. Kasikov), Liidia — Salla algk., Salla.
6. Matkur (e. Neudorf), Ats — Simuna algk., Simuna.
7. Tinkvart, Leida — Pudivere algk., Simuna.
8. Oitmaa (e. Freiental), Karl — Salla-Tammiku algk., Rakke.
9. Lang, Emil — Rahkla algk., Simuna.
10. Üllaste (s. Ploom), Meeta — Simuna algk., Simuna.

Viru-Jaagupi ringkond, — usaldusmees:
H. Vaigur.

1. Raud, Voldemar — Viru-Jaagupi algk., V.-Jaagupi.
2. Püss, Helmi — V.-Jaagupi algk., V.-Jaagupi.
3. Soone, Ida — V.-Jaagupi algk., V.-Jaagupi.
4. Vaigur (e. Bakhof), Helene — Kulina algk., V.-Jaagupi.
5. Helilaid (e. Fridolin), Hartvig — kirikla, V.-Jaagupi.
6. Riis, Jaan — Viru-Jaagupi.

Venevere-Roela ringkond, — usaldusmees: R. Pärnik.

1. Järvelt, Amanda — Muuga algk., Laekvere.
2. Peterson, Olga — Muuga algk., Laekvere.
3. Lang (s. Vilberg), Pauline — Venevere algk., Venevere.
4. Kaasik (s. Toomel), Liisa — Laekvere algk., Laekvere.
5. Pärnik, Robert — Venevere algk., Venevere.
6. Laidaru (s. Mägi), Reet — Laekvere algk., Laekvere.
7. Nurm, Friida — Rahkla algk., Laekvere.
8. Ruuben, Amanda — Muuga algk., Laekvere.
9. Riispapp, Veera — Muuga algk., Laekvere.

Tudu-Avinurme ringkond, — usaldusmees: O. Part.

1. Part (s. Aarman), Orvi — Tudu algk., Tudu.
2. Luks, Ida — Avinurme algk., Avinurme.
3. Tepper, Hugo — Piilsi algk., Avinurme.
4. Veidenbaum (s. Susi), Salme — Tudu algk., Tudu.
5. Särg, Meinhard — Avinurme algk., Avinurme.
6. Sild, Maret — Tudulinna algk., Tudulinna.
7. Ruuben, Vaike — Kellasaare, Tudulinna.

Sonda-Kiviõli ringkond, — usaldusmees: L. Lätt.

1. Zovo (s. Kaljuste), Elfr. — Sonda postkontor.

2. Tukis (s. Talpsepp), Minna — Sonda.
3. Lätt, Lui — Sonda algk., Sonda.
4. Raitare (e. Rosenberg), Ellen — Sonda algk., Sonda.
5. Tepp, Ernst — Kiviõli algk., Kiviõli.
6. Juusu, Johannes — Purtse algk., Lüganuse.
7. Juusu (s. Juhkam), Ilse — Purtse algk., Lüganuse.
8. Pihlau (s. Prillop), Elli — Aa alg., Lüganuse.
9. Seeger, Olga — Maidla algk., Viru-Maidla.

Viru-Nigula-Kabala ringkond, —
usaldusmees: *E. Pärnik*.

1. Lang, Helmut — Kohala algk., Sõmeru.
2. Juhasoo (s. Annus), Aili — Unnukse algk., V.-Nigula.
3. Kippar (s. Eschbaum), Felicia — Pikaristi algk., Kabala.
4. Toome (e. Treifeldt), Liis — Rannu kl., Aseri.
5. Stöckenius (s. Vilberg), Marta — Kohala algk., Sõmeru.
6. Valter (s. Jalakas), Leontine — Pada algk., Kabala.
7. Oro, Gertrud — Kabala.
8. Vahuri (s. Ups), Heleene — Nõmmise algk., Kabala.
9. Ploom (s. Virnhoff), Elsa — Rannu algk., Aseri.
10. Pärnik (s. Rosenberg), Elsa — Pikaristi algk., Kabala.
11. Vähma, Elviira — Aa algk., Lüganuse.
12. Koplik, Melanie — Maidla algk., Viru-Maidla.
13. Preemann (s. Okart), Mary — Aidu algk., Viru-Maidla.
14. Tammaru, Evald — Püssi algk., Püssi.
15. Rentik, Aleksander — Sirtsu algk.
16. Veiderpass, Aino — Kestla algk., Lüganuse.
17. Maalman, Marie — Oandu algk., Viru-Maidla.
18. Rae (e. Rotman), Linda — Purtse algk., Lüganuse.
19. Suurväli, Erich — Aa p.-ag.
20. Kuningas, Helle — Savala algk., Viru-Maidla.

Jõhvi ringkond, — usaldusmees:
M. Kaisla, abi: *A. Asi*.

Lüganuse ringkond, — usaldusmees:
E. Tammaru.

1. Kreismann (s. Vihman), Senni — Rääsa algk., V.-Maidla.
2. Innus (s. Maasikas), Leida — Püssi algk., Lüganuse.
3. Hüvilo (e. Pilden), Juhan — Maidla algk., V.-Maidla.
4. Palmar (e. Vollmüller), Priidu — Püssi algk., Lüganuse.
5. Palmar (s. Pontus), Helle — Püssi algk., Lüganuse.
1. Kuusk, Alfred — Pagari algk., Jõhvi.
2. Ento, Rudolf — Jõhvi keskkool.
3. Nõmtak, Aleksander — K.-Järve algk., Kohtla-Järve.
4. Papstell (s. Krustam), Salme — Kohtla algk., Kohtla.
5. Kärje, Jaak — Valaste algk., K.-Järve.
6. Leemets, Jaan — Jõhvi algk., Jõhvi.

7. Hansen, Ernst — Jõhvi algk., Jõhvi.
 8. Asi, Aleksander — Kohtla algk., Kohtla.
 9. Irval, Leo — Toila algk., Toila.
 10. Ülavere (s. Luht), Heleene — Järve.
 11. Viilip, Karl — Järve algk., Kohtla-K.-Järve algk., K.-Järve.
 12. Talvar (s. Viiner), Ellu — Jõhvi.
 13. Katvel, Leida — Pagari algk., Jõhvi.
 14. Vaas (s. Tamm), Josefiine — Illuka algk., Kuremäe.
 15. Kaisla (e. Bachmann), Made — Vasavere algk., Jõhvi.
 16. Pihlak, Maia — Jõhvi algk., Jõhvi.
 17. Neitsov, Ilse — Kohtla algk., Kohtla.
 18. Männilo (e. Milljan), Valdo — Voka algk., Oru.
 19. Kaldardu (e. Kriisental), Leida — Somp.
 20. Vares, Jaanus — Jõhvi algk., Jõhvi.
 21. Veltbach, Liidia — Välja t. 10 — Jõhvi (ajut. Tartus).
 22. Rumm, Eduard — Saka algk., Jõhvi.
 23. Tamm, Ella — Illuka algk., Kuremäe.
- Narva-Vaivara ringkond, — usaldusmees: E. Lätt.*
1. Edermaa (e. Erde), Johannes — Vasknarva algk., Vasknarva.
 2. Vahter, Leonard — Narva.
 3. Mäeorg (s. Tortental), Antonie — Linna II algk., Narva.
 4. Spirka (s. Riisberg), Anete — Narva-Jõesuu algk.
 5. Saare (e. Hammer), Juhan — Kasvatasmaja, Narva.
 6. Tepp (s. Jakobson), Alice — Narva.
 7. Kristjan, Juhan — Linna I algk., Narva.
 8. Pikkoja (e. Pikkov), August — Dolgaja-Niva algk., Narva.
 9. Raudva (s. Raudsoo), Aliis — Sirgala algk., Vaivara.
 10. Olev, Salme — Zagrivje algk., Karjati.
 11. Kaupmees (s. Uffert), Soia — Vasknarva.
 12. Luige, Osvald — Linna III algk., Narva.
 13. Lätt, Edgar — Linna IV algk., Narva.
 14. Vahter, Artur — Linna III algk., Narva.
 15. Reijo (s. Alber), Linda — Sanniku agentuur.
 16. Koppel, Ludmilla — Narva-Jõesuu algk., Narva-Jõesuu.
 17. Saariste, Elmar — Lastekodu, Vaivara.
 18. Veskus, Floriida — U.-Sõtke algk., Vaivara.
 19. Metsküll, Boris — Linna III algk., Narva.
 20. Valgepea, Richard — Vaivara algk., Vaivara.
 21. Vahisalu, Robert — Vaivara algk., Vaivara (sõjaväes).
 22. Konsa, Juhan — Jaama algk., Vasknarva.
 23. Klemets, Julie — Vasknarva algk., Vasknarva.

Tallinna-Nõmme ringkond.

a) veneaegsed vilistlased, —
usaldusmees: *J. Rummo.*

1. Leemets, Voldemar — „Estonia“, Tallinn.
2. Laarman, Märt — Tallinn.
3. Hansen, Osvald — Kalevi pat., Tallinn.
4. Tomberg, Richard — Lennuvägi, Tallinn.
5. Rummo, Jaan — Vestholmi gümn., Tallinn.
6. Akberg, A. — Linna 21. algk., Tallinn.
7. Andreesen, Nigol — Tallinn.
8. Kress, Richard — Tallinn.
9. Simmo, Gustav — Sõjavägede staap.

b) iseseisvusaegsed vilistlased, — usaldusmees: *O. Randvee.*

1. Krikk (s. Argus), Anete — Tallinn.
2. Pöld, Helga — Linna 12. algk., Tallinn.
3. Hallamaa (e. Hübner), Villem — Hiiu algk., Nõmme.
4. Hallamaa (s. Käärt), Natalie — Hiiu, Nõmme.
5. Talpsepp (s. Hõbemägi), Emilie — Tarabella t., Tallinn.
6. Kleesmann (s. Pilve), Herta — Koidu 21a-3, Tallinn.
7. Salulaid (s. Pung), Amilde — Kanarbiku 33, 1, Tallinn.
8. Randvee (e. Embach), Osvald — Hiiu algk., Nõmme.
9. Teras (s. Siibert), Meeri — Tondi nr. 57, Tallinn.
10. Talpsepp, Julius — Haridusliit, Tallinn.

11. Pärn, Gustav — Nõmme lastekodu.
12. Pärn (s. Koch), Selma — Nõmme lastekodu.
13. Vaigo (e. Vassil), August — Vildardi 23, 4, Tallinn.
14. Rödali (e. Grüntal), Otto — Tallinn.
15. Ruus (s. Arukiüll), Linda — Haridusliit, Tallinn.
16. Ulm (s. Suurman), Alma — Nõmme.
17. Brems, Aleksander — Ülemiste jaam, Ülemiste.
18. Viires (s. Kaalep), Ellinor — Preesi 12, 1, Tallinn.
19. Mägi (s. Trau), Meeri — Magasini 3a, 36, Tallinn.

Tartu ringkond, — usaldusmees:

A. Nurk.

1. Rimmel, Aleksander — Naisk. Tartu.
2. Viirmaa (e. Viirman), Aleksander, Linna II algk., Tartu.
3. Vau (s. Bachmann), Helene — Kalmistu t. 31—4, Tartu.
4. Kaber, Selma — Mat.-loodust. dekan. Ülikool, Tartu.
5. Vaitmaa (s. Hübner), Selma — Linna V algk., Tartu.
6. Jaanisto (s. Lehtmets), Anete — Linna VI algk., Tartu.
7. Laane (s. Korn), Ellen — Marta 1, k. 9, Tartu.
8. Tamm, Maret — Õpetajate Seminar, Tartu.
9. Nurk, Ain — Õpetajate Seminar, Tartu.
10. Haavisto, Mart — Linna IV algk., Tartu.
11. Kauri (s. Linsi), Linda — Linna VI algk., Tartu.

12. Raam, Villem — Linna II algk., Tartu.
13. Raud (s. Linsi), Salme — Viljandi t. 8, Tartu.
14. Kukk, Armin — üs. „Liivika“, Tartu.
15. Aavik, Edgar — Linna 16. algk., Tartu.
16. Skomarovska, Liidia — Linna 10. algk., Tartu.
17. Ainomäe, Endel — Kuperjanovi 10, Tartu.
18. Ainomäe, Hilja — Kuperjanovi 10, Tartu.
19. Raam (s. Klaus), Olga — Linna III algk., Tartu.
20. Lemendik, Lilli — Linna V algk., Tartu.
21. Linno, Renate — Tartu.
22. Raam, Hilja — Lepiku 1-a, Tartu.
23. Kompus (s. Veidenbaum), Leida — Tartu.
24. Jürgenson, Silvia — Linna 9. algk., Tartu.
10. Lillebach (s. Villig), Julie — Järva-Jaani algk.
11. Kurs (Veber), Elsa — Väinjärve algk., Koeru.
12. Aun, Karl — Türi algk., Türi.
13. Aun (s. Viiberg), Anete — Türi algk., Türi.
14. Priitberg (s. Viikman), Salme — Vöhmuta v., Vöhmuta.
15. Korodi, Helene — Järva-Jaani algk., Järva-Jaani.
16. Pentson (s. Lopin), Natalie — Järva-Jaani.
17. Lindmann (s. Freimann), Helene — Lehtse, Oja t.
18. Marmei (s. Kagovere), Loviise — Karinu algk., J.-Jaani.
19. Kalviste (e. Hammerdorf), Leeni — Nõo kl., Tapa.
20. Kurik, Eerik — Esna algk., Esna.
21. Reise (s. Lepp), Leida — Koigi.
22. Puss, Leida — Liigvalla algk., Rakke.

Järva ringkond.

1. Kiin (s. Alavere), Magda — Sargvere algk.
2. Lauri, Linda — Mündi algk.
3. Poom, Julie — Rõhu algk., Väinjärve.
4. Vilkk (s. Raus), Emilie — Tamsalu.
5. Rohtpalu, Reet (end. Rumberg, Anete) — Türi algk., Türi.
6. Urbus, Hilda — Aegviidu algk., Aegviidu.
7. Jaam, Vanda — Karinu algk., Järva-Jaani.
8. Raudsepp (s. Posti), Elfriede — Albu algk.
9. Lüsü (s. Rebane), Hilda — Rakke.
23. Rajasmaa (s. Ehvert), Marta — Seli algk., Vägeva.
24. Tamvere (e. Grustam), Erich — Jäneda algk., Jäneda.
25. Mühlbach, Edith — Aravete algk., Aravete.
26. (s. Pilli), Salme — Retla algk., Alliku.
27. Talvre (e. Treimann), Mart — Rakke algk., Rakke.
28. Laidre (e. Udal), Meeri — Vajangu algk., Vajangu.
29. Kuriks, Viktor — Vajangu.
30. Abner, Evald — Järva-Jaani algk., Järva-Jaani.
31. Nahkur, Alfred — Müüsleri algk.

Harju ringkond.

1. Saukas, August — Kehtna algk., Keava.
2. Turp, Viktor — Seli-Nõmme, Hagudi.
3. Kivila (e. Andrei), Jakob — Viinistu algk., Viinistu.
4. Lilleste (e. Lillevorsu), Bernhard — Suru algk., Kolga.
5. Saukas (s. Bastig), Liisa — Kehtna algk., Keava.
6. Talpsepp (e. Lootsmann-Varju), Hilda — Ohekatku algk., Keava.
7. Paalberg, Nelli — Viinistu algk., Viinistu.
8. Kroon, Olga — Kernu algk.
9. Kadak, Johannes — Palvere algk., Kose.
10. Kall, Osvald — Viimsi algk., Viimsi.
11. Nirgi, Elfriede — Tuhalä algk.
12. Kannike (s. Talbak), Alma — Harmi algk., Kose.
13. Rand (e. Borovčenko), Niine — Neeme algk.
14. Bader, Ena — Kõnnu algk., Kolga.

Lääne-Saare ringkond.

1. Lõun (s. Reitel), Erna — Koluvere mõis.
2. Orgus (s. Udrik), Linda — Hiiu-maa.
3. Rohusaar (s. Kask), Leida — Kõrdeste algk.
4. Liikane (s. Olep), Agnes — Kärdla.
5. Olari (Läänson), Malle — Risti algk., Risti.
6. Viren (s. Orav), Beniita — Haapsalu.

7. Jõgi (s. Johanson), Ethel — Mõtsu metsk., Läänem.
8. Meilbaum, Adeele — Kiideva algk.

Viljandi ringkond.

1. Laane, Johanna — Suure-Jaani algk., Suure-Jaani.
2. Oskar (s. Turp), Friida — Õisu algk., Õisu.
3. Sepp, Marie — Holstre algk., Holstre.
4. Ruut, Hans — Lahavere algk., Põltsamaa kaudu.
5. Irval, Armilde — Adavere algkool.
6. Kokk, Paul — Tuhalaane algkool.
7. Pani, Hermann — Mustla algkool, Tarvastu.
8. Arus (s. Soiev), Õilme — Mustla algk., Tarvastu.
9. Roovik, Georg — Aidu algkool.
10. Raabe, Arvo — Holstre algkool, Holstre.
11. Miil, Eliise — Sürgavere algk.
12. (s. Johanson), Pauline — Tillureinu algk., Tillureinu.
13. Rajasalu (e. Kruuberg), Rein — Tillureinu algk.
14. Vahehalu (e. Vaademan), Endel — Holstre algk.
15. Kasak, Johannes — Suislepa algk.

Pärnu ringkond.

1. Ventsel, Tõnis — Tori.
2. (s. Mikker), Elsa — Lelle algk., Lelle.
3. Nõmtak, Martin — Pumbioja algk., Väandra.
4. Roosvald, Albert — Elisabeti kog., Pärnu.

5. Vaher (s. Munak), Alma — Vööri algk., U.-Vändra.
6. Maasik, Eduard — Põlendmaa algkool, Sindi.
7. Piilberg, Bernhard — Pärnu raudteejaam, Pärnu.
8. Tiik, Mihkel — Levi algk., Tori.
9. Raid (s. Raudsepp), Albertiine — Pärnjõe algk., V.-Vändra.
10. Reiman, Selma — Pärnu.
11. Lepik, Linda — Saareste algkool, Polli.
12. Ungru, Julius — Nuia algkool, Karksi-Nuia.
13. Levandi (s. Siitam), Hilja — Parasmaa algk., P.-Jaagupi.
14. Lehari, Ermo — „Liivია“ lastekodu, Volveti.
15. Aaser, Oskar — Paluoja algk., Abja.
16. Kuusik (s. Aus), Leida — Halliste algk., Halliste.

Tartumaa ringkond.

1. Kaalep, Karl — Kasepää algk., Kasepää.
2. Baranin (s. Jakobson), Liidia — Varnja algk., Varnja.
3. Kaalep (s. Tambur), Alma — Valguta algk., Valguta.
4. Vask (e. Kupfer), Elise — Siimusti algk., Jõgeva.
5. Poom, Marta — Kasepää algk., Kasepää.
6. Jürgenson, Hugo — T.-Roela algk., T.-Roela.
7. Kapral (s. Sibrits), Linda — Palamuse.
8. Susi (s. Mets), Agnes — Tiheda algk., Mustvee.
9. Kütt (s. Tambur), Elfriede — Kastre-Võnnu.
10. Annioti, Linda — Ahja algk., Ahja.
11. Tamm, Elga — Kõula algk., Pedja.
12. Vaasma (e. Vasman), Armilde — Ahja algk., Ahja.
13. Raatmaa (e. Värnomasing), Lilli — Saare algk., Saare.
14. Kaalep, Hugo — Sarakuste algk., Kastre-Võnnu.

Valga-Võru-Petseri ringkond.

1. Jaakson, Ernst — Tõrva.
2. Tamm, Evert — Taagepera.
3. Ruut, Karl — Sangaste.
4. Dubkovski (s. Zopp), Regina — Põlva algk., Põlva.
5. Kibena (s. Jaokit), Ellen — Joosu algk., Aleksanderi.
6. Kikas, Karin — Sara, Jaanimäe algkool.
7. Tisler, Linda — Vaabina, Kurenurme algk.
8. Tsopp, Valli — Tsoigu algk.
9. Annioti, Öie — Luuska algkool, Orava.
10. Krause (S. Pettai), Olga — Vastse-Nursi algk.
11. Kolberg, Asta — Tartu 19, Võru.
12. Ploom, Elmar — Rõuge algkool, Rõuge.
13. Laidvere (e. Leontjev), Marie — Vastseliina algk.
14. Liiv, Rudolf — Joosa algk., Aleksandri p.-ag.
15. Abel, Herbert — Antsla.
16. Kaits (s. Sõster), Aliis — Eilu p.-ag.
17. Supstman (s. Kriisk), Linda.
18. Kaldroo (e. Diivin), Toivo — Piiraja algk.
19. Humal, Anni — Krabilova algk., Liivamäe.
20. Tirul, Edgar — Truba algk.

Aadressid teadmata.

1. Mikker (s. Kullik), Franziska.
2. Lott, Elisabet.
3. Turp, Jenni.
4. Talpsepp, Agnes.
5. Kiisel, Ella.
6. Jürgenson, Vilhelmine.
7. Otsa, Pauline.
8. Saar, Liisa.
9. Seeman, Anastasia.
10. Vahtra, Anette.
11. Mäetam, Elsa.
12. Saukas, Hilda.
13. Seidental, Johannes.
14. Korbi, Arnold.
15. Luik (s. Valter), Linda.
16. Jundas, Isabella.
17. Allik, Marta.
18. Kõivumägi, August.
19. Vahlberg, Leonhard.
20. Ründna (e. Erdman), Enn.

21. Lehari (e. Lemberg), Aime.
22. Vahuri (e. Lillenberg), Edvard.
23. Raik, Karl.
24. Neitsov, Valter.

Välismaal:

1. Martinson, Liidia — SSSR.
2. Borgström (s. Nõmtak), Milli —
Kopenhagen, Taani.

Surnud:

1. Kleeman (s. Komp), Härma.
2. Parinbak, Alfred.
3. Pikat, Hilda.
4. Tomingas, Aliise.
5. Väinaste (e. Veinmann), Johannes.
6. Kaber, Aliide.
7. Neimann, Iida.
8. Ottender, Amilde.
9. Maurer, Aliide.
10. Steinberg, Helga.
11. Orlov (s. Leontjev), Elisabet.